

1. DRIEMAAL OOSTWAARTS, LOUIS COUPERUS EN INDIË

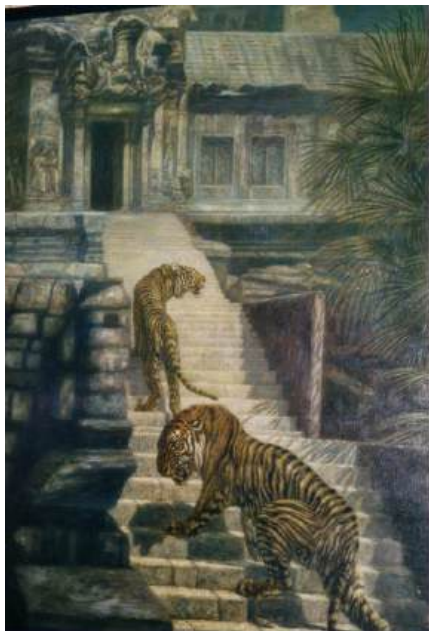
10 juni - 2 dec. 1996

Couperus is driemaal in het Nederlands-Indië geweest. Van zijn negende tot zijn vijftiende jaar woonde hij met zijn familie op Java. In 1899-1900 reisde hij met zijn vrouw door dat eiland. Hij schreef er *Langs lijnen van gelei-delijkheid* en *De stille kracht* (beide: 1900). In 1921 trok hij in opdracht van het weekblad *De Haagsche Post* naar het Verre Oosten. Zijn columns over de voormalige kolonie zijn ge-bundeld in het boek *Oostwaarts* (1923).

De kunststoffen Louis Couperus, ter gelegenheid van deze tentoonstelling gezeten op een tijgervel. Ontwerp: Sjoerd Didden, Rotterdam. Kleding: Koninklijke Meddens b.v., Den Haag. Tijgervel: particuliere collectie.

Op Java leerde Couperus zijn achternichtje en latere echtgenote, Elisabeth Baud (1867-1960), kennen. Die was er geboren en getogen. Later vertelde zij over haar jeugd op het eiland Deli:

'Soms hoorde je de tijgers, in de nacht, om het huis, krijtschen, tragiesch en razend, als immense katten... Eens... ik keek door de jalouzieën... zàg ik een tijger... Het beest sloop, weg van het huis, verdween in de nacht... Ik, rillende, ging het dadelijk zeggen, aan papa... Den volgenden morgen zoû papa met de opzichters en oppassers op den tijgerjacht gaan... Zij zochten naar de sporen... Toen bleek het, dat de sporen niet waren van tijgerpooten, maar... van platte menschenhanden! De tijger was een spion geweest, in een tijgerhuid, een spion van de Bataks. We vonden soms, des morgens, aan de palen van het huis gespijkerd, wat haar, met bloed...'
'Kindersouvenirs', *De zwaluwen neêr gestreken. Volledige Werken Louis Couperus* deel 31, Amsterdam/Antwerpen 1993, p. 54

H. van den Poll, Tijgers in maanlandschap. Olieverf op doek, ca. 1900. Collectie Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam

De expositie werd samengesteld door Juuf van Ballegoyen de Jong.

2. 'EEN WITTE STAD VAN WEELDE'.

Louis Couperus en Nice 1900 - 1910

6 december 1996 - 1 juni 1997

Van 1900 tot 1910 woonde het echtpaar Couperus in Nice. In de villa Jules aan de Avenue St. Maurice, zijn eerste adres, schreef Louis Couperus binnen vijf jaar *Babel*, *De boeken der kleine zielen*, *Over lichtende drempels*, *God en goden*, *Dionyzos*, *Van oude mensen, de dingen, die voorbij gaan...*, en *De berg van licht*.

De expositie plaatste Couperus in het Nice uit de Belle Epoque. Voor dit doel waren een aantal symbolistische schilderijen van de Niçois schilder Gustav Adolf Mossa (1883-1971) naar Den Haag gehaald. Het was de eerste keer dat het werk van Mossa in Nederland te zien was.

Gustav-Adolf Mossa, *Lui*, aquarel 1906; portret van Heliogabalus. Collectie Musée des Beaux Arts, Nice

Lui kwam tot stand in het jaar van de publicatie van het tweede deel van *De berg van licht*. De roman heeft eveneens de decadente keizer Heliogabalus (218-222) tot onderwerp. Het bleek helaas niet mogelijk na te gaan of Couperus en Mossa elkaar gekend hebben, al waren ze allebei lid van de Cercle Artistique van Nice.

Maisons Dilly, Veglione, Avenue de la Victoire (ca 1922). Affiche van het Carnaval van Nice waar Couperus veel columns over schreef. Collectie Musée Masséna

De expositie en begeleidende publicatie: *Een witte stad van weelde. Louis Couperus en Nice 1900–1910* (Couperus Cahier III) werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

3. EEN DANDY DECLAMEERT. LOUIS COUPERUS EN DE VOORDRACHTSKUNST

5 juni 1997 - 29 maart 1998

Naar aanleiding van het onderzoek voor het boek van H.T.M. van Vliet, *Met Louis Couperus op tournee, voordrachten uit eigen werk 1915-1920 in recensies, brieven en andere documenten* (Amsterdam 1998), werd Louis Couperus op deze expositie gepresenteerd als voordrachtskunstenaar. In deze hoedanigheid liet de schrijver zich van zijn meest dandyeske kant kennen. De tentoonstelling sloot aan bij die in Museum Het Paleis Lange Voorhout over de geschiedenis van het internationale dandyisme in de zomer van 1997.

‘Tableau mort’ in de tuinkamer van het museum. Reconstructie van het eerste optreden van Louis Couperus als voordrachtskunstenaar in Kunstzaal Kleykamp te Den Haag op 23 maart 1915. Foto Sijthoff Pers

'...zie je wel, Couperus kan natuurlijk niet anders een lezing houden dan in een zaal met fluweel behangen, vol Rembrandts en andere kostbare schilderijen en tegen een ouden Boeddha aan. Hij moet natuurlijk blanke bloemen geen Aäronskelken, o vrienden, maar arumkelken, want Mozes' broër had niets met mijn kelken te maken en orchideeën om zich hebben en een kanten doekje onder zijn waterbokaal en dan waarachtig een zuil, om tegen te leunen!' (Uit het feuilleton 'Onder den Boeddha' *Van en over mijzelf en anderen*, vierde bundel, VWLC deel 27, Utrecht/Antwerpen 1989, p. 552)

Bij de tentoonstelling verscheen de CD *Van en over Couperus* met voordrachten door Albert Vogel van de LP van Theater Klank en Beeld (uit 1972). Uitgeverij Theater Instituut Nederland in samenwerking met het Louis Couperus Museum

De expositie en het boekje bij de CD werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

4. 'ZOO IK IÈTS BEN, BEN IK EEN HAGENAAR'.

Louis Couperus en Den Haag

2 april - 27 september 1998

In het kader van de manifestatie *750 jaar Den Haag* wijdde het museum een expositie aan Couperus' band met zijn geboortestad. Hierbij werd bijzondere aandacht besteed aan zijn eerste Haagse roman: *Eline Vere* (1889). De serre van het museum was omgetoverd tot haar boudoir.

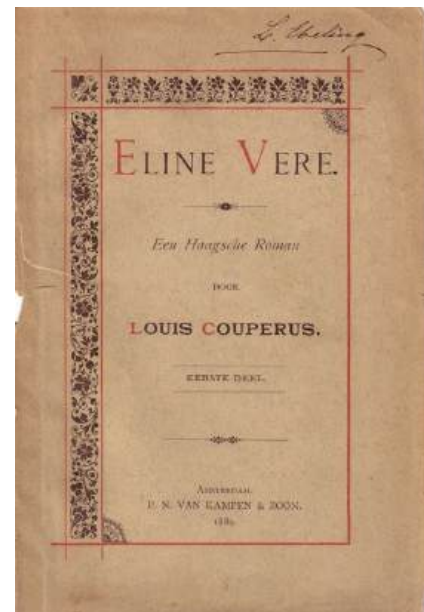
Het boudoir van Eline, ingericht door Arjan Liesker. 'Tableau mort' in de tuinkamer van het museum. Foto Sijthoff Pers, Theo Böhmer

'Haar piano stond schuin in een hoek. Een lage divan, overdekt met een Perzische stof, was overlommerd door een volbladige aralia. Een kleine schrijftafel was overladen met talloze kleine voorwerpen van weelde. Beelden, platen, veëren, palmen vulden alle hoeken. De roze marmeren schoorsteen was bekroond met een Venetiaansch spiegeltje, door roode koorden en kwasten als opgebeurd. Een Amor en Psyche, naar Canova, in biscuit, vormde daar een groep van een, zich overgevende, ontsluisde jonkvrouw en een minziken, gevleugelden god.'

Eline Vere, Volledige Werken Louis Couperus, deel 3, Utrecht/Antwerpen 1987, p. 32

**Eerste druk *Eline Vere, Een Haagsche roman*.
Amsterdam, P.N. Van Kampen & Zoon (1889).
Collectie Louis Couperus Museum**

De expositie en de begeleidende catalogus werden samengesteld door stagiaire Annebeth Simonsz, in samenwerking met Eugenie Boer en Arjan Liesker.

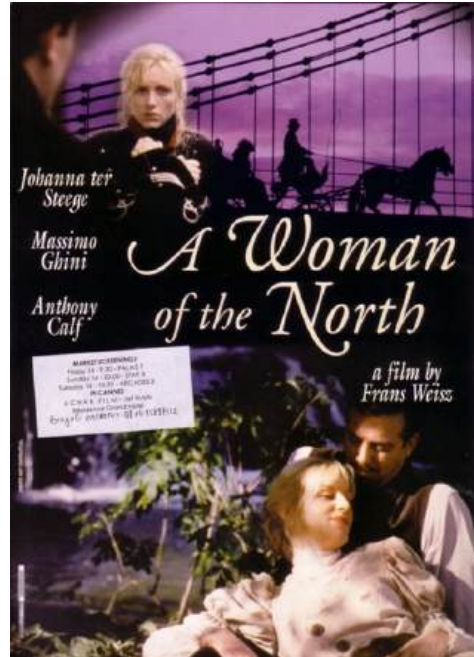
5. LEERT MIJ DE VERRE VREUGDE EENS TE BEREIKEN!

4 oktober 1998 - 28 maart 1999

Expositie naar aanleiding van de film *A Woman of the North* (regie: Frans Weisz) naar de roman *Aan den weg der vreugde* van Louis Couperus (1908). De film was een co-productie van Hungry Eye Lowland Productions B.V., de Nederlandse Programma Stichting en Alla Film srl. te Rome. Hij kwam in september 1999 in de bioscoop.

Aan den weg der vreugde speelt in het plaatsje Bagni di Lucca in Toscane, waar Emilie, een jonge Haagse weduwe, weer tot zichzelf probeert te komen na de dood van haar veel oudere echtgenoot. In haar hotel ontmoet ze een Italiaanse legerarts waar ze stapelverliefd op wordt - voor het eerst van haar leven. De passie wordt vurig geconsumeerd, met alle gevolgen vandien. Couperus zelf zag het boek wel als een pendant van *Extaze* (1892).

Affiche van de filmvoorstelling *A Woman of the North* (1999), met Johanna ter Steege als Emilie en Massimo Ghini als Aldo Ardo.

'Ppp! ppp! smakten Aldo Ardo's lippen zacht, en het beestje draaide met het staartje. Kom, kom, mijn mooi hagedisje! Bella Lucèrtola nia, kom, kom! Pppp! Wat heb je een mooi smaragdgroen lijfje! Wat heb je een paar aardige oogjes! Kom dan...

ppp! Ik zal je geen kwaad doen... kom dan hier op mijn hand, dat ik je til aan mijn mond! Mooi beestje, belleza mia! Tesoruccio mio, mijn schatje! Kom hier! Kom hier!'

Aan den weg der vreugde, Volledige Werken Louis Couperus deel 26, Utrecht/Antwerpen 1989, p. 11-12

Emilie moet haar Italiaanse minnaar delen met een hagedisje. Haar jaloezie heeft noodlottige gevolgen...

Een vitrinekast vol met de verschillende drukken en vertalingen van *Aan den weg der vreugde* (1908), en aanverwante lectuur.

De expositie en catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz, in samenwerking met Eugenie Boer.

6. LOUIS COUPERUS EN PIER PANDER. TWEE VERWANTE ZIELEN

1 april-12 september 1999

Een expositie over de Friese beeldhouwer Pier Pander, met wie Louis Couperus bevriend was. Pander komt onder de naam Fedder voor in de roman *Metamorfoze* (1897). Aan de beeldengroep *Uchtend, Gevoel, Gedachte, Moed* en *Kracht* heeft Couperus een aantal sonnetten gewijd. Couperus en Pander hadden beide interesse voor de theosofie, de geestesstroming die ten grondslag lag aan Panders ideaal: het Pier Pander tempeltje te Leeuwarden, dat na de dood van de beeldhouwer tot stand kwam.

Portret Pier Pander door Pieter Josselin de Jong (1896). Collectie Fries Museum, Leeuwarden

Op de tentoonstelling was een kopie van de helft van het Pier Pander tempeltje te zien met de gipsmodellen voor de drie marmeren beelden *Kracht, Alba* of *Uchtend* en *Moed*.

‘Kijk, zegt Pier en toont mij een *maquette* van bordpapier: een tempeltje; - zoo zoû de tempel worden, waar ik die vijf beelden zoû willen plaatsen en... nu zal ik je een geheim toe vertrouwen, maar je moet het *niet* zetten in je courant... Het is namenlijk dit: ik begin te sparen om die vijf beelden in marmer te houwen, voor mijzelf, en dien tempel te bouwen... zoo dat ik, o zeker wel over jàren... ze zal zièn... in marmer... ze zal zien stàan... in hun tempel...’

‘Bij Pier Pander’, *Van en over alles en iedereen. Volledige Werken Louis Couperus* deel 35, Utrecht/ Antwerpen 1990, p. 39

Gedeeltelijke kopie van het Pier Pander tempeltje met de gipsmodellen voor de drie marmeren beelden *Kracht, Alba* of *Uchtend* en *Moed* (uit 1904, 1895-96 en 1902). Collectie Fries Museum, Leeuwarden

De expositie en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Eugenie Boer.

7. VAN BOEK TOT STUK. 'VAN OUDE MENSCHEN' OP HET TONEEL.

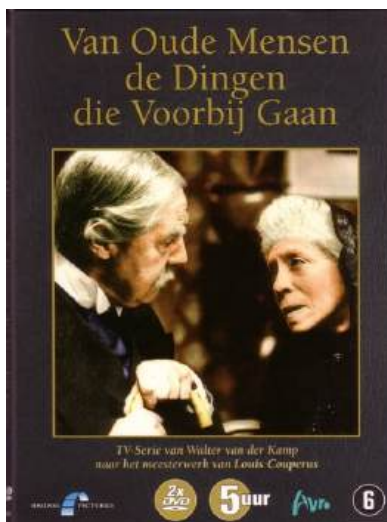
16 september 1999-16 januari 2000

Tentoonstelling naar aanleiding van de heropening van de Koninklijke Schouwburg te Den Haag, op 18 september 1999, met het stuk *Van oude mensen* van Willem-Jan Otten. *Van oude mensen* was een productie van het Nationaal Toneel onder regie van Ger Thijs.

Foto uit de genoemde toneelvoorstelling. De oude Ottilie Derckx (Elisabeth Andersen) zat bovenaan de trap. Haar voormalige minnaar, Emile Takma (Ton Kuyl), kwam haar daar iedere dag opzoeken. Ontwerp: Rien Bekkers

Kostuums, een maquette van het decor en het scenario van het stuk riepen een beeld op van de overgang 'Van boek naar stuk'. Het handschrift van het boek, verschillende drukken en vertalingen en de televisiefilm (uit 1975-1976) die op een monitor te zien was, completeerden de expositie.

Voorplat video naar de televisiefilm naar *Van Oude Mensen* (1975-76) met Paul Steenbergen als Emile Takma en Caro van Eyck als Ottilie Derckx

TAKMA tot Ottilie

Als de dokter zo doorgaat, brengt hij je moeder nog tot de honderd.

ROELOFSZ

De volgende eeuw haalt ze moeiteloos.

TAKMA

De volgende eeuw. Die hebben we ook nog. Kom. Ik aanvaard nu de bestijging van de Matterhorn. Ga jij niet mee, Roelofsz?'

Fragment uit Willem Jan Otten, *Van oude mensen, een tragikomedie in vijf episoden naar Van Oude Menschen, de Dingen, die Voorbij gaan van Louis Couperus*, z.p. 1999 p. 25

De expositie en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Eugenie Boer.

8. 'DE BAND IS FIJN GETEEKEND.' LOUIS COUPERUS IN EERSTE DRUK.

20 januari - 11 juni 2000

Tentoonstelling naar aanleiding van de publicatie van het boek *Versierde verhalen. De oorspronkelijke boekbanden van Louis Couperus' werk 1884-1925* door H.T.M. van Vliet (Den Haag/Amsterdam 2000). Couperus' werk is tijdens zijn leven verschenen in door gerenommeerde kunstenaars ontworpen banden. Tot de ontwerpers behoorden Jan Toorop, Chris Lebeau, R.N. Roland Holst en de architect H.P. Berlage. Op de expositie werden de verschillende boekbanden en de oorspronkelijke ontwerpen daarvoor voor het eerst samen vertoond.

Eerste druk *De stille kracht*. Amsterdam, L.J. Veen (1900). Bandontwerp: Chris Lebeau (1900). Fluwelen variant. Collectie Stedelijk Museum, Amsterdam

'Wij zijn beiden verrukt over *De Stille Kracht*, die gisteren in gebatikt katoen en fluweel zijn intocht deed!! Het is prachtig mooi; ik kan niet anders zeggen. Wij zijn er beiden in extaze over, en ik heb een kinderachtig plezier dat mooie boek telkens in de hand te nemen. Ik dacht eerst aan een paar kennissen er een paar cadeau te geven, maar ik ben er te gierig toe en hoû al de exemplaten voor mijzelf! Hulde,

hulde!! Ik zal zeggen, dat ze ze maar moeten bestellen. Kosten ze duur en de fluweelen, is die ook in den handel, of is dat maar iets buitengewoons voor mij?? Maar ik zal er over moeten hooren, over die "luxue", waarin ge dat onfatsoenlijke boek hebt ge-kleed! Onfatsoenlijk en luxueus, dat is te erg, hoor, samen!' Couperus zelf over de band in een brief uit de winter van 1900 aan zijn uitgever, L.J. Veen.

'Met plezier ontving ik mijn boekje; heel aardig van Toorop, dat figuurtje van Hoop, dalende tusschen de bloemen den zonnekrater in!'

Couperus in een brief aan zijn uitgever, 21 november 1903.

Eerste druk *God en goden*. Amsterdam, L.J. Veen (1903). Bandontwerp: Jan Toorop

De expositie en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Eugenie Boer.

9. NIPPON. LOUIS COUPERUS EN JAPAN

15 juni-12 november 2000

In het kader van de manifestatie *400 jaar Handelsbetrekkingen tussen Nederland en Japan* organiseerde het Couperus Museum een expositie over Couperus' ervaringen in het land van de Rijzende Zon. In 1921 reisde Couperus in opdracht van het weekblad *De Haagsche Post* naar het Verre Oosten. Tussen maart en augustus van het jaar 1922 trok hij door Japan. Hij legde zijn ervaringen vast in *De Haagsche Post*, posthuum gepubliceerd als de boeken *Nippon* (1925) en *Het snoer der ontferming* (1924).

Het Couperus Museum vertoonde voor de eerste maal een serie foto's van locaties en onderwerpen in Japan, afkomstig uit de nalatenschap van de schrijver. De opnames waren bedoeld voor het boek *Nippon*. De expositie plaatste de foto's in het kader van Couperus' indrukken en overpeinzingen.

Eerste druk *Nippon*, H.P. Leo-pold's UitgeversMij (1925). Bandontwerp: Tjipke Visser

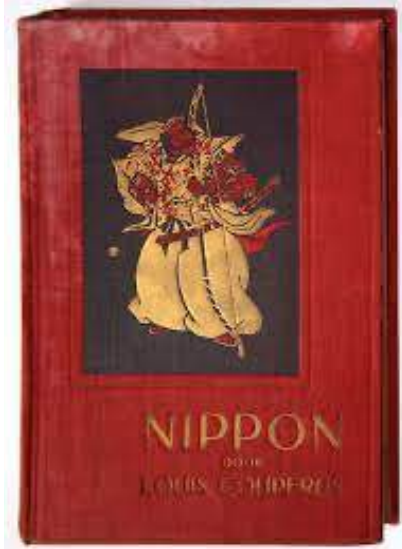

Foto van Japanse worstelaars in actie, ca. 1920. Het gaat hier vermoedelijk om een studio-opname. De foto is afkomstig uit de nalatenschap van Louis Couperus. Archief Albert Vogel jr., Haags Gemeentearchief

'Zij moeten elkaâr omverwerpen, oplichten en leggen, neêrwringen en over den rug kwakken. Het zijn geen mooie bewegingen. Zij knielen soms neêr en zijn dan als kolossale padden, met puilende oogen, die elkaâr dreigen te bespringen. Een zeker aantal malen den tegenstander te leggen is vereischt om als overwinnaar het strijdperk uit te treden. Ik vond het een warboel van bewegingen. Wat een verschil met de sculpturale schoonheid, die het Grieksch-Latijsche worstelen nog heden ten dage is!'

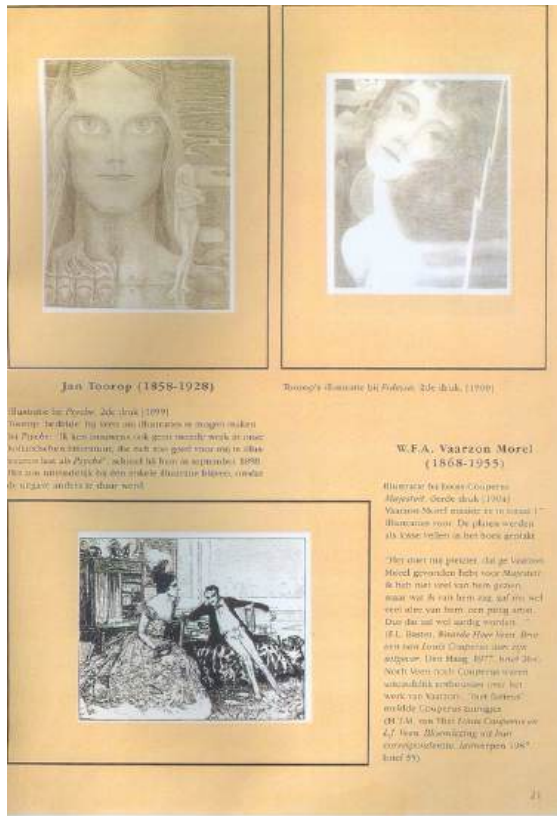
Nippon. VWLC deel 48, Amsterdam/Antwerpen 1992, p. 105

De expositie en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz, in samenwerking met Chris van Otterloo.

10. COUPERUS INSPIREERT ... BEELDEND KUNSTENAARS

Van Jan Toorop tot Jan Wolkers

16 november 2000 - 1 april 2001

Een selectie van de vele illustraties, schilderijen, ontwerpen en beeldhouwwerken die in de loop der jaren zijn gemaakt naar aanleiding van Couperus' werk. De tentoonstelling kwam tot stand in samenwerking met het Haags Schilderkunstig Genootschap Pulchri Studio, dat zijn kunstenaarsleden vroeg zich te laten inspireren door het oeuvre van Louis Couperus. Die expositie heette: *Updating Couperus*.

Bladzijde uit de catalogus bij de expositie.

Voor het Louis Couperus Museum was dit een uitgelezen moment om te onderzoeken hoe het werk van de schrijver kunstenaars van de late negentiende en de hele twintigste eeuw heeft geïnspireerd. Zijn boekbanden werden ontworpen door bekende

grafische kunstenaars als Jan Toorop en Chris Lebeau, ja zelfs door architect H.P. Berlage. Boeken zoals *Extaze*, *Majesteit* en *Psyche* hebben Carel de Nerée tot Babberich, W. Vaarzon Morel en B. Reith aangezet tot het maken van fraaie illustraties. Minder bekend is dat ook een aantal hedendaagse kunstenaars, zoals Jan Wolkers, Couperus als inspiratiebron gebruikt heeft. Ronald Raymakers maakte zelfs een tekenfilm naar een verhaal van de schrijver.

Jan Wolkers met zijn model voor de sculptuur *De berg van licht* (plexiglas, Almere 1999)

De expositie en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Eugenie Boer.

11. 'IK BEN EEN GEREÏNCARNEERDE ROMEIN'.

Couperus en de Romeinse oudheid.

5 april - 7 oktober 2001

De eerste jubileumtentoonstelling was gewijd aan het onderwerp dat Couperus zo na aan het hart lag: de Romeinse oudheid. Hier werd onder andere aandacht besteed aan de romans *De berg van licht* (1905-1906), *De komedianten* (1917) en het verhaal 'De naumachie' (1912). Aan de hand van schilderijen, grafiek, beeldhouwwerk, foto's, boeken uit zijn bibliotheek en door Couperus verzamelde prentbriefkaarten werd de sfeer opgeroepen waardoor de schrijver zich geïnspireerd wist.

'Tableau mort', in de tuinkamer van het museum, naar de opvoering van Plautus' toneelstuk *De Meneachmi* door de Koninklijke Vereeniging 'Het Nederlandsch Tooneel' in de winter van 1916 (vertaald als *De tweelingbroeders*). Toneelmaskers en aankleding: F x 'R' us, Rotterdam. Foto: Rob Mostert. Couperus trad bij deze opvoering op als een antieke 'prologus'

Toen Herman Roelvink de *Menaechmi* ensceeneerde, in een vertaling van Couperus - en we 't speelden met maskers en cothurnen - hield Couperus een lezing vooraf - en hoewel wij jongeren hem dan imiteerden en zelfs uitlachten als hij, in wanhoop

vóór 't begin van de voorstelling, bijna huilend riep: "Maman, ik kàn niet lezen, want mijn roze lint is er niet" - en als er dan uit mijn onderjurk van broderie Anglaise een *roze* lint gehaald was, en hij begon te lezen, dan lachte er niemand meer, en keken en luisterden we allen gefascineerd toe ... (...)'

Brief van Fie Carelsen aan Albert Vogel d.d. 18 september 1962. Fie Carelsen speelde Erotium. Archief Albert Vogel, Haags Gemeentearchief.

De tentoonstelling werd geopend door Couperusbiograaf en archeoloog Frédéric Bastet. Foto: Rob Mostert

De expositie en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

12 - ELISABETH COUPERUS-BAUD. EEN EXPOSITIE OVER 'DE VROUW ACHTER DE SCHRIJVER'.

11 oktober 2001 – 7 april 2002

Overzicht van de tentoonstelling met links in de staande vitrine een door Elisabeth gedragen jurk. Collectie Kunstmuseum, Den Haag

Het aandeel van Couperus' echtgenote, Elisabeth Couperus-Baud (1867-1960), bij de totstandkoming van Couperus' werk was groot. Zij schreef vrijwel al zijn manuscripten in het net over en was volgens de auteur zijn strengste criticus. Daarnaast hield zij zich bezig met vertaalwerk. Zo bezorgde zij de eerste Nederlandse vertaling van de geruchtmakende roman *The Picture of Dorian Gray* van Oscar Wilde (1890, vertaling: 1893).

De figuur van Elisabeth werd belicht tegen de vrouwengeschiedenis in haar tijd. Rond 1900 was het denken over de positie van de vrouw in de samenleving zeer in beweging.

Elisabeth Baud als jonge vrouw, in de tijd dat ze met Couperus trouwde (ca 1891). Collectie Literatuurmuseum

De tentoonstelling en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Eugénie Boer.

13 - COUPERUS IN ENGLISH.

11 april – 13 oktober 2002

Couperus in de studio van Emile Hoppé in 1921 op de expositie *Couperus in English* (2002). *Reformatorisch Dagblad*, fotograaf: Henk Visscher

Een tentoonstelling over de verspreiding van het werk van Couperus in het Engelse taalgebied. Het werk van Louis Couperus werd tussen 1890 en 1930 veel in het Engels vertaald. De auteur en zijn vrouw zijn verschillende keren in Londen geweest.

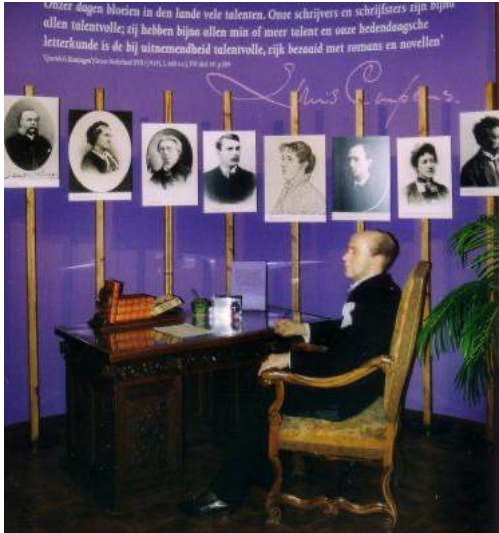
Te zien waren portretten van vooraanstaande figuren uit de 'yellow nineties' die Couperus heeft gekend of waarmee hij heeft gecorrespondeerd zoals Edmund Gosse, John Gray, George Moore, William Rothenstein en Arthur Symons. De serre bevatte een reconstructie van de fotostudio van Emile Hoppé, de bekende society fotograaf die ook Louis Couperus portretteerde in 1921. Reproducties van schilderijen uit het Museum of London riepen de sfeer op van het Londen tussen 1898 and 1921, zoals Couperus het gekend heeft.

Omslag van een Engelse vertaling van *Van oude mensen, de dingen, die voorbijgaan...* (uit 1963) met het schilderij *Stadsgezicht* van Carel Willink (olieverf op doek; 1934. Origineel in Van Abbe Museum, Eindhoven)

De expositie en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

14 - COUPERUS EN ZIJN COLLEGA'S. HET LITERAIRE KLIMAAT IN DEN HAAG, CA. 1880-1920

10 oktober 2002 – 6 april 2003

Deze expositie bood een reeks portretten van het Haagse literaire leven in Den Haag in de periode van Couperus' debuut. Aan bod kwamen onder andere zijn jeugdvrienden Frans Netscher en Marcellus Emants, Carel Vosmaer die hij bewonderde, voorgangers zoals Geertruida Bosboom Toussaint en J.J. Cremer en natuurlijk zijn leermeester Jan ten Brink.

Couperus achter zijn bureau, omringd door portretten van zijn collegas

Aan zijn leraar Nederlands op de Haagse HBS, Jan Ten Brink, had Couperus het begin van zijn schrijverscarrière te danken. Toen Louis voor de tweede maal dreigde te blijven zitten in de derde klas, heeft deze in de lerarenvergadering gezegd:

'Er is op deze heele Hoogere Burgerschool maar één leerling, die met volle recht geniaal kan genoemd worden. Misschien willen de Heeren mij niet gelooven, maar de uitkomst zal het bewijzen. Couperus is voor talen, stijl en geschiedenis van een genialen aanleg. Hem te laten zitten in de derde klasse staat gelijk met een zedelijken moord - hij zal het zich niet laten welgevalen, en ik zal hem sterk aanraden ons te verlaten.'

Henri van Booven, *Leven en werken van Louis Couperus*, Amsterdam 1933, p. 74-75)

Jan ten Brink (1834-1901) op oudere leeftijd. Privécollectie.

De tentoonstelling en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Eugenie Boer.

15 - GESCHIEDENIS LOUIS COUPERUS GENOOTSCHAP.

10 april – 15 juni 2003

Een tentoonstelling naar aanleiding van het tienjarig bestaan van het Louis Couperus Genootschap.

Het eerste 'Genootschap Louis Couperus' – want dit was de eigenlijk naam - werd opgericht in 1929, zes jaar na de dood van de schrijver. Voorzitter was Couperus' eerste biograaf Henri van Booven. Het organiseerde lezingen en voordrachten over Louis Couperus en zijn werk, maar hoofddoel was: 'de nationale uitgave van Louis Couperus' Verzamelde Werken.' Dit Genootschap overleefde helaas de crisisjaren niet. In december 1936 werd het ontbonden. De uitgave van het *Verzameld Werk* van Louis Couperus heeft dan ook nog even op zich moeten laten wachten.

Bestuur en genodigden van het Genootschap Louis Couperus na de onthulling van de gevelsteen aan Couperus' geboortehuis aan de Mauritskade in 1930. Midden onder het huisnummer Elisabeth Couperus-Baud. Rechts van haar mevrouw Patijn, de echtgenote van de burgemeester van Den Haag, het echtpaar van Blijenburgh en Henri van Booven. De dame in de bontjas links van Elisabeth is Couperus' nicht Marie Vlieland Hein.

De hernieuwde belangstelling voor het werk van Louis Couperus in het laatste kwart van de twintigste eeuw leidde tot een nieuw Louis Couperus Genootschap. Dit werd in 1993 opgericht door twee Leidse studenten geschiedenis, José Buschman en Joyce Rijken. Bijna dertig jaar na de oprichting is het nog steeds het grootste literaire genootschap van Nederland.

De expositie illustreerde de activiteiten en wederwaardigheden van beide Genootschappen.

Ter gelegenheid van het jubileum van het Louis Couperus Genootschap verscheen het Couperus Cahier VIII, getiteld: *Genootschappen 1928-2003. Generaties rond Couperus* (Boskoop 2003) van de hand van Karin Peterson.

De tentoonstelling werd samengesteld door Eugenie Boer.

16 - ANTOON VAN WELIE. PORTRETTIST EN SYMBOLIST

20 juni – 16 november 2003

Een dubbeltentoonstelling, samen met Museum Mesdag, over de nu vergeten, maar destijds zeer bekende schilder die ook Couperus portretteerde.

Antoon van Welie (1866-1956) maakte rond 1900 vooral in het buitenland furore als portretschilder van de elite. Hij schilderde bijvoorbeeld de pausen

Pius X, Benedictus XV en Pius XI, diverse generaals uit de Boerenoorlog, de actrice Sarah Bernhard, de danseres Isadora Duncan, enzo-voorts. In Nederland portretteerde hij prins Hendrik, prinses Juliana en prins Bernhard en kunstenaars zoals Willem Kloos, Marcellus Emants, Eduard Verkade, en natuurlijk Louis Couperus. Het bekende portret van de auteur uit 1916, dat helaas verloren is gegaan, was de aanleiding tot de organisatie van deze dubbeltentoonstelling.

Louis Couperus, geportretteerd door Antoon van Welie (olieverf op doek, 1916). Het schilderij ging verloren bij het bombardement op het Bezuidenhout in 1943.

In de tweede helft van zijn lange leven raakte Van Welie in de vergetelheid. Op deze dubbelexpositie was het werk van de schilder voor het eerst weer op grote schaal te zien.

Het Louis Couperus Museum toonde portretten van tijdgenoten die Couperus ook had gekend. In Museum Mesdag was Van Welie's symbolistisch werk te zien.

Van Welie (rechts) schudt de hand van Willem Kloos in zijn atelier. Fotograaf onbekend

De tentoonstelling en bijbehorende catalogus werden samengesteld door kunsthistorica Maureen van Wezendonk.

17 - 'DE WEIFELENDE SEKSE'.

De opvattingen over homoseksualiteit rond 1900 en het werk van Louis Couperus

20 november 2003 – 2 mei 2004

Slapende Hermafrodit. Copie van een Romeinse replica naar een origineel uit de 1ste helft van de 2de eeuw voor Christus. Parijs, Louvre. Bernini voegde de matras toe.

'De hysterie zijner sensualiteit was fel in zijn bloed mede-geërfd en verscherpt door te veel kleurkeurige weekheid en weelde, te veel adoratie, en zelfs te veel mystiek, om de mannelijkheid niet voor altijd te hebben geknakt in zijn al van nature weifelende sekse.'

De berg van licht, Volledige werken Louis Couperus, deel 24, Amsterdam/Antwerpen 1993, p. 97

Rond 1900 was het denken over homoseksualiteit aan ingrijpende verandering onderhevig. Zo ontstond de moderne overtuiging dat het niet om een misdaad ging of om een ziektebeeld maar een bij de geboorte meegekregen geaardheid. Tegelijkertijd werd homoseksualiteit onderdeel van een meer algemene, esthetische levenshouding die balanceerde op het randje van de decadentie en die in zijn vormgeving putte uit het arsenaal van antieke voorgangers. Het werk van Louis Couperus past in beide ontwikkelingen. Speciaal aan de orde kwamen Couperus' boeken *Noodlot* (1890), *De berg van licht* (1905-1906) en *De komedianten* (1917).

Weelde-uitgave van *De komedianten* uit de bibliotheek van Couperus' zwager, Ben Vlieland Hein. Rotterdam, Nijgh en Van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij (1917). Collectie Louis Couperus Museum

De tentoonstelling en bijbehorende catalogus werden samengesteld door historicus Martijn Icks.

18 - KUNSTZAAL KLEYKAMP EN LOUIS COUPERUS.

TWEE HAAGSE FENOMENEN.

6 mei – 31 oktober 2004

Foto van het interieur van Kunstzaal Kleykamp ca. 1915. Foto Haags Gemeentearchief

Kunstzaal Kleykamp, vanaf 1916 gehuisvest in een grote witte villa aan de Oude Scheveningseweg schuin tegenover het Vredespaleis, exposeerde als een der eersten in ons land kostbare Aziatische kunst, zoals jade en porselein.

Tegelijkertijd toonde Kleykamp eigentijdse Nederlands werk van kunstenaars zoals Willem van Konijnenburg, Toon Kelder en Jan Toorop. Daarnaast werden er in Kleykamp lezingen en voor-rachten gehouden, onder andere door Louis Couperus. Vanaf 1920 mocht de kunsthandel zich sieren met het epiphet 'Koninklijk'. Kleykamp was een begrip in Den Haag. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd 'het witte huis', zoals de villa genoemd werd, door de Duitsers gevorderd voor de vervaardiging van persoonsbewijzen. In april 2004 was het precies zestig jaar geleden dat het gebouw door de geallieerden werd gebombardeerd.

In het museum was een kleine reconstructie gemaakt van het interieur van de kunsthandel. Te zien waren kunstwerken die in Kleykamp verhandeld zijn in de periode dat Louis Couperus er lezingen hield (tussen 1915 en 1923).

Achterkamer van de tentoonstelling

Kunsthistorica Ilja de Rijk stelde de tentoonstelling samen en schreef het bijbehorende boekje: *Kleykamp. De geschiedenis van een kunsthandel* (uitgave Louis Couperus Museum, 2004).

19. 'DE OCEAAN VAN MUZIEK IS VOORBIJ GEGOLFD.'

Muziek in het leven van Louis Couperus

4 november 2004 – 1 mei 2005

Liefde voor muziek was Couperus met de paplepel ingegoten. Muziekles was een vanzelfsprekend onderdeel van de opvoeding in de 'betere kringen' in die tijd. Zijn vader had een mooie stem en onderrichtte zijn zoon zelf in de zangkunst. Volgens tijdgenoten had Louis zelf een lichte tenor. Couperus zou zijn leven lang dol blijven op opera, en wel speciaal op de Italiaanse. Maar ook de Franse en de Duitse opera komen in zijn werk ter sprake.

Twee 'bezoekers' van de eerste voorstelling van Verdi's *Aïda* in Den Haag (1878). Rechts nog een detail van het achterdoek voor die opera door Bart van Hove. Origineel: Theater Instituut Nederland, Amsterdam

De expositie onderzocht de functie van muziek in leven en werk van de schrijver, van *Eline Vere* tot en met zijn laatste 'Intieme impressie'. Te zien waren theateraffiches, programma's en foto's van schouwburgen en operavoorstellingen (in binnen- en buitenland) die Couperus volgens zijn geschriften bezocht heeft, alsmede kostuums en toneelattributen van beroemde operazangers uit zijn tijd. In de serre van het Museum was een operadecor van de beroemde negentiende-eeuwse decorontwerper Bart van Hove gereconstrueerd. Een CD met muziek uit werk en leven van Couperus was te beluisteren op de expositie.

Portretfoto van zanger Louis Dister-Bénard, een leerling van Seguin, de bariton in de opera *Le tribut de Zamora* die in Den Haag speelde in 1883. Seguin stond model voor Fabrice, waar Eline Vere in het gelijknamige boek verliefd op werd. Zo moet die er dus ongeveer uit hebben gezien. Collectie Universiteitsbibliotheek, Universiteit van Amsterdam

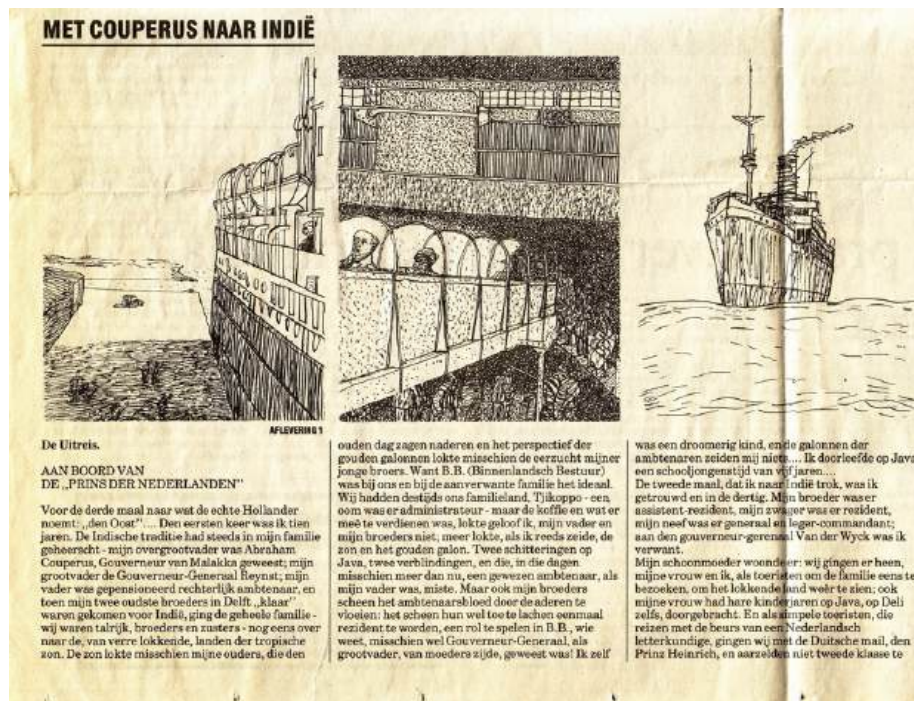
De tentoonstelling en het bijbehorende boekje werden samengesteld door Caroline de Westenholz, met medewerking van Sierk van Althuis, Frédéric Bastet, Eugénie Boer, Maarten Klein en Tilleke Lippman.

20. COUPERUS' LAATSTE REIS

5 mei – 30 oktober 2005

Een tentoonstelling in het kader van de manifestatie *De Indische Zomer* (Den Haag juni-september 2005).

In het najaar van 1921 begonnen Couperus en zijn vrouw Elisabeth, in opdracht van het weekblad *De Haagsche Post*, aan een reis die hen zou voeren naar Indië en Japan. Het resulteerde reisverslag werd vanaf 17 december 1921 in afleveringen gepubliceerd in *De Haagsche Post*, en na Couperus' dood gebundeld tot de boeken *Oostwaarts* (1923) en *Nippon* (1925).

'Met Couperus naar Indië.' De reis verbeeld als een stripverhaal, door Hans van der Horst (*Haarlems Dagblad*, oktober/december 1989)

In 1989 heeft de kunstenaar Hans van der Horst illustraties gemaakt bij het eerste hoofdstuk van Couperus' reisverhaal: de reis naar Indië. De serie tekeningen werd tweemaal in kranten gepubliceerd.

De tentoonstelling ging uit van deze 110 originele illustraties, die integraal worden vertoond. De expositie wordt aangevuld met de oorspronkelijke krantenfeuilletons van Couperus, boeken, handschriften en correspondentie. Voorts waren er allerlei foto's en voorwerpen, de reis betreffende, te zien. De expositie gaf, in een speelse interpretatie, een beeld van een reis naar de Oost omstreeks 1920.

Ter gelegenheid van de expositie werd de illustratiereeks in boekvorm uitgegeven onder de titel: *Met Louis Couperus naar Indië* (uitgeverij Waanders, 2005). Tentoonstelling en publicatie werden bezorgd door Eugenie Boer.

21. COUPERUS EN NIETS DAN COUPERUS

13 oktober 2005 - 6 juni 2006

Op 4 november 2005 verscheen bij uitgeverij Waanders het derde deel van *Den Haag. Geschiedenis van de stad*. In dit deel, dat de negentiende en twintigste eeuw behandelt, komt Couperus uiteraard ook uitgebreid aan de orde. In verband hiermee organiseerde het Louis Couperus Museum een tentoonstelling die alle aandacht vroeg voor Couperus zelf.

De expositie bestond uit persoonlijke objecten en documenten, boeken en

handschriften van zijn werk. In de serre was de huiskamer van het echtpaar Couperus ingericht.

Couperus achter zijn bureau. Links vooraan zijn eigen gips copie van de Eros van Praxiteles, rechts een foto van het antieke beeldje De doornuittrekker. Foto Frank Jansen

In één van zijn feuilletons voor *Het Vaderland*: 'Een vervelende morgen', geeft hij een beeld van het interieur van zijn werkkamer in zijn tweede adres in Nice:

'Ik heb een antieke madonna van de Sieneesche school, en ik heb een ivoren madonna, en ik heb een fotografie van de Annonciatie van Lippo Memmi, en eenige geïllustreerde briefkaarten herinneren aan Filippino Lippi, maar meer dan christelijk is mijn kamer paganistiesch, met kleine Olympen hier en daar, waar alle de goden van Hellas in gips, marmer en terra-cotta, en brons en in fotografie broederlijk en zusterlijk rustig, pozeeren bij Romeinsche keizers op een ris, en Justinianus en Theodora, van de San Vitale van Ravenna..

Zoo is het bijna onmogelijk zich in mijne tjokvolle kamer te vervelen, want ge hebt overal wat te zien; overal herinnert u iets aan Italië...'

'Een vervelende morgen', *Korte Arabesken*, p. 158-160

Het onderwerp van de Haagse roman, waarvan Couperus de vertegenwoordiger bij uitstek was, kreeg speciale aandacht in het artikel van Eugenie Boer in bovengenoemde publicatie: 'De Haagse roman, en niet alleen van Couperus'.

Couperus wist het genre te verheffen tot literatuur van wereldformaat.

De tentoonstelling werd samengesteld door Eugenie Boer.

22. HOMMAGE AAN COUPERUS

11 juni – 12 november 2006

Het Louis Couperus Museum vierde zijn tienjarig bestaan met een bijzondere tentoonstelling. Dit keer ging het niet over de inhoud van Couperus' boeken, maar om hun uiterlijk.

Couperus zelf was een groot liefhebber van mooi uitgevoerde boeken. Hij bemoeide zich ook persoonlijk met de uitvoering van zijn eigen werken. Naast handelsuitgaven, die vaak al schitterende banden hadden, verschenen er ook Pracht- of Weelde-edities, nog luxueuzer gebonden en gedrukt op bijzonder papier. Lang na zijn overlijden blijven er nog steeds bijzonder fraaie uitgaven van zijn werk verschijnen.

Verschillende bibliofiele uitgaven van Couperus' werk zoals die op de tentoonstelling te zien waren.

Met name sinds de jaren '80 van de vorige eeuw worden er door zogenaamde private presses verhalen, fragmenten en brieven van Couperus bibliofiel gedrukt. Een private press - een Nederlands equivalent van de term bestaat helaas niet - is

een kleine zelfstandige uitgeverij die veel nadruk legt op de uiterlijke verschijningsvorm van het boek: een bijzondere typografie, een mooie band, prachtige illustraties en speciaal papier. Het zetten en drukken gebeurt meestal met de hand. Dit arbeidsintensieve proces heeft tot gevolg dat zowel de oplage als de omvang beperkt blijft. Een collectors item dus.

In de tentoonstelling werd een overzicht van deze gedrukte juweeltjes gegeven. Ook aan de totstandkoming ervan werd aandacht besteed.

**Bij de expositie verscheen van Arnold Pippel en
Menno Voskuil *Het Boek van Adel*, Den Haag
2006**

De tentoonstelling werd samengesteld door Menno Voskuil en Michiel van der Mast.

23. TURF IN JE RANSEL

Het militaire aspect in het werk van Louis Couperus

18 november 2006 – 24 mei 2007

Parallel aan de expositie *Geef acht! De ontwikkeling van het militaire genre in de negentiende eeuw* in het Haags Gemeentemuseum organiseerde het Louis Couperus Museum een tentoonstelling over de reflectie van Den Haag als garnizoensstad in leven en werk van Louis Couperus. Den Haag huisvestte rond 1900 drie kazernes: de Oranjekazerne achter Couperus' geboortehuis aan de Mauritskade, de Alexanderkazerne aan de Laan Copes van Catten-burgh en de Frederikkazerne aan de Frederikstraat.

Tenue van een ritmeester van de huzaren rond 1920. Collectie Nederlands Legermuseum, Delft. Aan de muur: J.A. de Jonge, *Een militaire oefening op het Alexanderplein*, pastel (1896). Collectie Haags Gemeentearchief

In Couperus' werk komt het militaire beroep veelvuldig aan de orde. Wij hoeven slechts te denken aan personages als ritmeester Gerrit uit *De boeken der kleine zielen* of baron Brox, officier der huzaren, uit *Langs lijnen der geleidelijkheid*.

De tentoonstelling toonde schilderijen, grafiek en attributen van het militaire leven van rond 1900. De optochten en de oefeningen van de militairen zijn goed geïllustreerd en gedocumenteerd, o.a. door Jan Hoyneck van Papendrecht en natuurlijk door Isaac Israëls.

De expositie werd geopend door Luitenant Generaal Ad van Baal, inspecteur-generaal der Nederlandse krijgsmacht. Foto Jos van Leeuwen voor het *Algemeen Dagblad*, 29 november 2006

De tentoonstelling werd samengesteld door Caroline de Westenholz. Van haar hand verscheen tevens het artikel 'Turf in je ransel! Den Haag als garnizoensstad in het werk van Louis Couperus', in: *Geef acht! Het militaire genre in de negentiende eeuw*, catalogus tentoonstelling Gemeentemuseum Den Haag, Zwolle 2006, p. 163-167

24. DE GRENZEN DER BETAMELIJKHEID

23 juni – 18 november 2007

Lezen, het lijkt tegenwoordig zo'n vanzelfsprekende tijdsbesteding. Een vrouw die van lezen houdt kan op waardering rekenen en boeken zijn overal verkrijgbaar. Sociale controle op het lezen is er nauwelijks meer. In de negentiende eeuw was dat nog anders. Vader of echtgenoot bepaalden maar al te vaak wat vrouwen in huis mochten lezen. Te veel kennis werd lange tijd schadelijk geacht en op seksueel gebied werden meisjes graag

zo onwetend mogelijk gehouden.

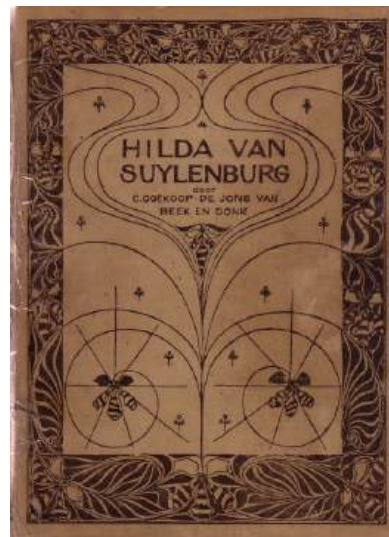
Rond 1900 verwierven vrouwen in dit opzicht meer vrijheid en dat hangt – niet toevallig – samen met de ontwikkelingen op maatschappelijk gebied. Het was de periode van de eerste grote emancipatiegolf. Het was ook de periode waarin Louis Couperus leefde en schreef. In al zijn Haagse romans komen zaken aan de orde als passie, overspel, echtscheiding, vrije liefde zelfs. Dat werd hem niet in dank afgenomen...

In 1894 werd boven de fourniturenzaak De katoen-baal aan het Noordeinde het Haagse Dameslees-museum geopend. Hier konden dames interessante boeken lezen! Foto Haags Gemeentearchief

De emancipatieroman *Hilda van Suylenburg* van de Haagse burgemeestersvrouw Cécile Goekoop de Jong - van Beek en Donk creëerde een sensatie in 1897

De tentoonstelling belichtte de ontwikkeling in de visie op het lezen door vrouwen in de negentiende eeuw en de rol van het werk van Couperus daarin. Schilderijen, aquarellen en reproducties gaven een interessant beeld van de lezende vrouw toen. Een verzameling 'verboden lectuur' gaf inzicht in de vermeende gevaren waaraan de vrouwelijke ziel blootgesteld zou worden. Als extra attractie werd voor de eerste keer een aantal stukken uit de collectie Eekhof geëxposeerd. Deze privéverzameling Couperiana werd in 2006 aangekocht door Literatuurmuseum en Koninklijke Bibliotheek.

De expositie en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Eugenie Boer.

25. VAN OUDE MENSEN EN NIEUWE DINGEN

25 november 2007 - 18 mei 2008

Het is bijna een open deur om te zeggen dat oude mensen een grote plaats innemen Couperus' oeuvre. Neem de titel: *Van oude mensen, de dingen, die voorbijgaan...* (1906). Deze expositie sloot daarom haarfijn aan bij het thema van de boekenweek van 2008: *Van oude mensen. De derde leeftijd en de letteren*. Maar hoewel Couperus zichzelf met de gebruikelijke zelfspot een 'passatist' noemde, was hij als schrijver heel modern voor zijn tijd. Eigentijdse actuele ontwikkelingen zoals anarchisme, vredesbeweging, vrouwenemancipatie en de Boerenoorlog komen in zijn werk van meet af aan aan de orde. Nieuwe uitvindingen zoals elektrisch licht, telefoon, fiets, auto en vliegtuig komen voor in zijn romans zodra ze uitgevonden waren.

Jozef Israëls, *Levensavond*. Olieverf op doek (1904). Collectie Kunstmuseum Den Haag

De expositie wilde deze paradox – niet de enige in leven en werk van de auteur – aan het licht brengen. In de eerste kamer van het museum werd het thema 'oude mensen' in het werk van de schrijver gevisualiseerd. Getoond werden schilderijen die de ouderdom tot onderwerp hadden, alsmede illustraties uit het werk van Couperus met dit thema. In de tweede ruimte werd aandacht besteed aan de 'nieuwe dingen' in zijn romans. Hier waren onder andere affiches van fietsen, automobielen of 'kachels', zoals Couperus ze noemde, en 'aeroplanen' te zien. Waar mogelijk werden de objecten zelf getoond. Telefoons of 'kletsbellen', in Couperus' woorden, en schilderijen van hoe daarmee omgegaan werd gaven een interessant tijdsbeeld. Illustraties van anarchisme, de vrouwen- en vredesbewegingen en de Boerenoorlog completerden de tentoonstelling.

Een vitrinekast met telefoons van rond 1900 en teksten van Couperus daarbij. Collectie Museum voor Communicatie, Den Haag

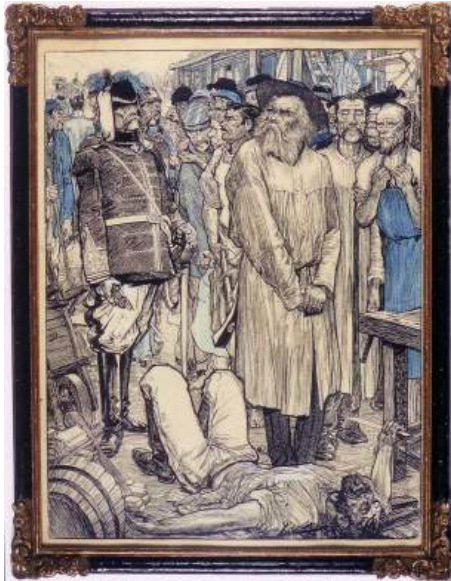
De expositie en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

26. 'EEN GOUDEN DRUPPEL BLOED...' DE KONINGSROMANS VAN LOUIS COUPERUS

22 mei – 16 november 2008

Tijdens zijn leven waren de zogenaamde 'koningsromans': *Majesteit* (1893), *Wereldvrede* (1895) en *Hooge Troeven* (1896) Couperus' meest populaire, meest verkochte en meest vertaalde boeken.

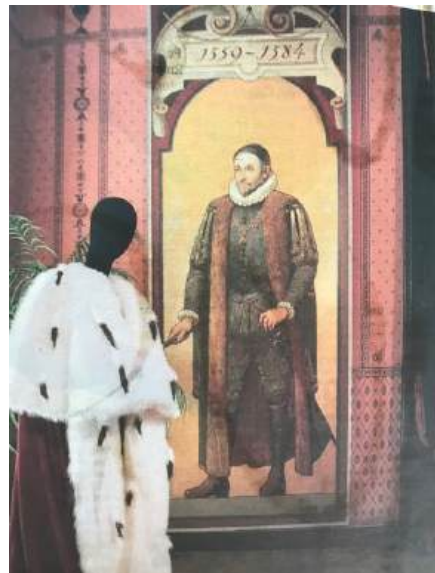
Omstreeks 1895 waren er twee houdingen ten opzichte van de monarchie: de idealistische die in de vorst een verheven figuur zag met 'een gouden druppel bloed' in zijn aderen, en de anarchistisch-socialistische die het hele instituut zag als een anachronisme dat zo snel mogelijk moest verdwijnen. Beide opvattingen komen in Couperus' koningsromans aan bod.

Een anarchist die kroonprins Othomar probeert te vermoorden, wordt zelf doodgeschoten. Illustratie voor de 4de druk van *Majesteit* door W.F.A.I. Vaarzon Morel (1904). Collectie Louis Couperus Museum

Couperus was bijzonder goed op de hoogte van het wel en wee van de Europese vorstenhuizen en gebruikte deze kennis om zijn fictieve keizerrijk vorm te geven. Kroonprins Othomar vertoont bijvoorbeeld opvallende overeenkomsten met contemporaine troonopvolgers als Rudolf van Habsburg, Nicolaas Romanov en de prins van Oranje. Prenten uit de buitenlandse geïllustreerde pers van zijn tijd lieten zien hoe zorgvuldig Couperus zich documenteerde. Een selectie Franse koningsromans gaf aan dat zijn boeken pasten in een eigentijdse literaire stroming. Zeldzame drukken en vertalingen van Couperus' koningsromans werden voor het eerst aan het publiek gepresenteerd.

Een replica van de kroningsmantel van koningin Wilhelmina (6 september 1898) naast een schilderij van Willem van Oranje die op die dag aan de gevel van paleis Noordeinde hing.

De expositie werd voorbereid door historicus Pepijn Reeser, met medewerking van Jan Bennink en Leo van den Akker.

27. 'DE WERELD VAN LOUIS COUPERUS'. EEN HOMMAGE AAN FRÉDÉRIC BASTET

22 november 2008 - 17 mei 2009

De titel van deze expositie was gebaseerd op het gelijknamige platenboek van de in 2008 overleden archeoloog en literator Frédéric Bastet (uit 1991). In 1987 publiceerde hij het standaardwerk *Louis Couperus. Een biografie*.

De vitrine waarin het boekenlegaat van Bastet aan het Louis Couperus Museum stond opgesteld

De eerste kamer was gewijd aan leven en werken van Bastet. Portretten, foto's en affiches van zijn activiteiten en optredens sierden de muren. De schrijfmachine waarop hij het manuscript van zijn biografie heeft getypt, werd getoond. Zijn complete gepubliceerde oeuvre vulde de vitrines. Op een monitor werd de video van het televisieprogramma waarin Bastet het enige bewaard gebleven filmfragment over Louis Couperus bekijkt en van commentaar voorziet, afgespeeld.

In de achterkamer van het museum maakte de bezoeker aan de hand van een aantal stukken uit de eigen collectie van het Louis Couperus Museum een wandeling door 'De wereld van Louis Couperus'. De ruimte was gewijd aan Couperus' drie biotopen: Den Haag, Indië en natuurlijk Italië, hier vertegenwoordigd door een aantal Alinari-foto's. Foto's,

grafiek, schilderijen, objecten afkomstig uit het bezit van Couperus, zijn vrouw en zijn familie, en verschillende edities van zijn boeken illustreerden de bovengenoemde thema's.

Vrienden in Couperus: Frédéric Bastet en Albert Vogel bij de P.C. Hooftherdenking van 1981. Foto Klaas Koppe

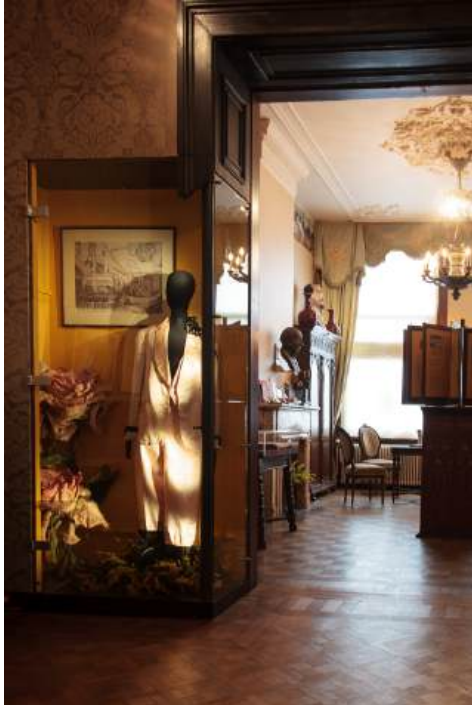
De tentoonstelling en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

28. LOUIS COUPERUS COLUMNIST

24 mei - 15 november 2009

In 2009 was het precies honderd jaar geleden dat Couperus begon met het schrijven van 'stukjes' voor verschillende Nederlandse kranten en tijdschriften. Vanaf 27 november 1909 verschenen zijn eerste 'feuilletons'

- wat wij nu columns noemen - in de Haagse krant *Het Vaderland*: korte, pittige stukjes over dingen die om hem heen gebeurden, waarbij de autobiografische invalshoek gekozen was. Dit journalistieke werk gaf Couperus een regelmatig inkomen en bezorgde hem een breder lezerspubliek. Hij trok erop uit en beschreef mensen en situaties die hij tegenkwam of meemaakte. Hiermee ging hij door tot een week voor zijn dood in 1923.

De roze smoking die Couperus liet maken voor het Carnavalsbal van 8 februari 1910. Collectie Literatuurmuseum. Foto Martijn Beekman, voor *De Volkskrant*, 20 augustus 2008. Links op de foto crêpe carnavalsbloemen, afkomstig uit Nice

De tentoonstelling visualiseerde de populairste stukjes van Couperus die gebundeld zijn in boeken als *Van en over mijzelf en anderen* (1910) en *Korte arabesken* (1911) met historische foto's en documenten van de locaties en de situaties die hem inspireerden. Ook het Carnaval van Nice, waarvoor de auteur zijn beroemde roze smoking liet maken, was geïllustreerd door een keur van affiches en illustraties uit Couperus' tijd.

De overstroming van Parijs op 25 januari 1910. Deze gebeurtenis komt letterlijk voor in Couperus' column 'Tragisch diner' uit *Korte Arabesken* (1911). Oude prentbriefkaart

De tentoonstelling en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

29. DRIE FATALE VROUWEN. ANNA, EMMA EN ELINE

22 november 2009 - 23 mei 2010

Deze tentoonstelling maakte een vergelijking tussen de romans *Anna Karenina* (van Leo Tolstoy, 1877), *Emma Bovary* (van Gustave Flaubert, 1856) en *Eline Vere* (van Louis Couperus, 1889). Het was een vergelijking op literair, sociaal cultureel en historisch gebied.

Wat de drie dames gemeen hebben is een grote behoefte aan liefde. Anna is de grote romantica. Zij valt als een blok voor de knappe officier Wronsky en zet daarvoor haar hele bestaan op het spel. Emma is verliefd op de liefde en zoekt haar heil bij minnaars. Eline zegt letterlijk dat zij zo'n behoefte heeft aan warmte en liefde, maar zij krijgt het nooit. Alle drie plegen zij zelfmoord - zij het dat Eline dat per ongeluk doet.

Een vitrine met damesondergoed van rond 1900. Collectie Kunstmuseum, Den Haag

De expositie illustreerde deze thema's door middel van een vitrine gevuld met damesondergoed uit de periode en een vitrine met historische potten en flessen 'vergif' uit de Haagse Hofstadapotheek – de enige Art Nouveau apotheek in de Residentie. Alle drie de genoemde personages grepen immers naar drugs: Anna en Eline hebben morfine nodig om te kunnen slapen, Emma komt aan haar tragisch einde door een overdosis

arsenicum. Anna werpt zich voor de trein, zoals te zien was in een filmfragment in de tuinkamer van het museum.

Verslag van de opening, die werd verricht door Heleen van Royen (rechtsonder op de foto haar schoenen), in Den Haag Centraal

De tentoonstelling en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz, in samenwerking met Leo van den Akker.

30. LOUIS COUPERUS EN MULTATULI. TWEE VISIES OP NEDERLANDS-INDIË

27 mei - november 2010

Een tentoonstelling in het kader van de 150ste verjaardag van de roman *Max Havelaar* en het 100-jarig bestaan van het Multatulimuseum. Beide auteurs verwerkten hun indrukken van het voormalig Nederlands-Indië in romans: Multatuli in *Max Havelaar* (1860), Louis Couperus in *De stille kracht* (1900) en in later een reisverslag, *Oostwaarts* (1923). De expositie vergeleek hun gezichtspunten.

Poster voor de expositie met het schilderij van de regent van Galoeh, Raden Adipati Aria Koesoema Adiningrat door R. Koesoemadibra, olieverf op doek (1879). Collectie Tropenmuseum

Voor zover bekend hebben de twee auteurs elkaar nooit ontmoet. Multatuli stierf in 1887. Maar Multatuli kende het Den Haag van Louis Couperus goed. In 1869-1870 woonde hij, net als Couperus, in de stad en verbleef hij geregeld bij zijn broer Jan Dekker, die aan Sophialaan 9 woonde, recht tegenover Couperus' oom G. L. Baud (op nummer 12). Jan Dekker verkocht zijn huis later aan Couperus' grootvader, jonkheer Joan Reynst. Couperus kwam er als kind veel aan huis.

Couperus kwam uit een conservatief geslacht met financiële belangen in Indië. De naam Multatuli was daar min of meer taboe. In 1860, het jaar waarin *Max Havelaar* verscheen, was Louis nog niet geboren. Hij heeft de sensatie die de publicatie opleverde niet kunnen ondergaan. Multatuli wilde het koloniale bewind afschaffen; Couperus voelde intuïtief aan dat het einde van het Nederlandse gezag in Indië in zicht was.

Het kunststoffen beeld van Couperus in een jasje toetoe met op de achtergrond het portret van zijn oom, Guillaume Baud, als minister van koloniën (1861). Privécollectie

Bij de expositie verscheen van de hand van gastconservator Rémon van Gemeren: *Het land van boze koningen en geheimen: Nederlands Indië door de ogen van Multatuli en Louis Couperus* (uitgave Louis Couperus Museum).

31. 'DIRECTEUR EN REGISSEUR: SIGNOR LUIGI.' COUPERUS OP DE PLANKEN

18 november 2010 - 15 mei 2011

Een recente schenking uit de familie Baud was aanleiding voor deze tentoonstelling. De gift bestond uit een viertal programma's voor in familiekring opgevoerde amateur tableaux vivants en toneelstukjes uit de jaren 1880. Louis Couperus en zijn nichtjes Elisabeth en Minta Baud traden erin op en Couperus was in zeker één geval 'directeur' en 'regisseur' ervan. Het zijn unieke documenten die nog niet eerder aan het publiek waren vertoond.

Programma van een tableau vivant op 27 december 1886, opgevoerd ter gelegenheid van de 85ste verjaardag van Guillaume Baud, de grootvader van Elisabeth. Collectie Literatuurmuseum

Louis Couperus was, in de woorden van zijn biograaf Frédéric Bastet, 'een theaterdier'. Hij was graag operazanger geworden, en van jongsaf aan deed hij ook graag mee aan familie-concerten. Later ging hij daadwerkelijk het toneel op met de vele voordrachten die hij hield uit eigen werk.

Hij heeft weinig voor het toneel geschreven. Des te meer is zijn werk in de loop der jaren bewerkt voor toneel, film en zelfs opera. De expositie besteedde aandacht aan beide aspecten: Couperus' eigen verrichtingen op

de planken, en de vele interpretaties van zijn boeken op toneel en witte doek. Een reconstructie van een van de tableaux 'vivants' uit de genoemde programma's vond plaats in de serre van het museum. Een kleurige, theatrale tentoonstelling, met affiches, kostuums, decors, zetstukken en op de monitor, fragmenten uit toneelvoorstellingen naar Couperus' werk.

Muur met theateraffiches, uit de eigen collectie, naar het werk van Louis Couperus. De pop achter het bureau is gekleed als Else Mauhs in de voorstelling van *Eline Vere* (1917)

De tentoonstelling en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz, in samenwerking met Leo van den Akker.

32. INSPIRATIE UIT NEDERLANDS-INDIE.

Louis Couperus, Isaac Israels en H.P. Berlage

6 juni - 6 november 2011

In de jaren 1921-1923 trokken de schrijver Louis Couperus, de schilder Isaac Israels (1865-1934) en de architect H.P. Berlage (1856-1934) alle drie naar Nederlands-Indië. Couperus schreef artikelen voor de *Haagsche Post*, die later werden gebundeld in het boek *Oostwaarts* (1923). Israels tekende, maakte schilderijen en grafiek en schreef brieven. Berlage schetste de inheemse architectuur en hield een dagboek bij dat pas later werd gepubliceerd: *Mijn Indische reis. Gedachten over cultuur en kunst* (1931). Op de tentoonstelling waren schilderijen, tekeningen, schetsen en beschrijvingen van de drie kunstenaars te zien en werden hun reis-indrukken vergeleken.

Affiche voor de tentoonstelling met een tekening van de Borobudur, die Couperus ook bezocht heeft, door H.P. Berlage (uit 1931)

Tekening van Isaac Israels op de boot naar Indië (1921). Schetsboek uit collectie Kunstmuseum Den Haag

Isaac Israels en Louis Couperus gingen in dezelfde tijd op reis: najaar 1921. Zij hebben elkaar ontmoet op de boot van Java naar Bali; Couperus noemt de schilder

in één van zijn reisbrieven. Israels verwijst in één van zijn brieven naar vrienden in Nederland naar een uitspraak van de schrijver. Met H.P. Berlage had Couperus al veel eerder te maken gehad. Aan het eind van de negentiende eeuw ontwierp deze twee boekbanden voor Couperus: die voor *Wereldvrede* (1895), *Hooge troeven* (1896), en iets later de zogenaamde *Werkenband* (1904). In deze ontwerpen is de overgang van inhoud verbeeldende versiering naar abstract geometrische bandtekening goed te zien. Het is niet bekend of Berlage Couperus' columns in de *Haagsche Post* gelezen heeft.

De tentoonstelling en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz, in samenwerking met Leo van den Akker.

33. VAN LUGUBERE MIASMA'S TOT OMKOMEN IN PRACHT.

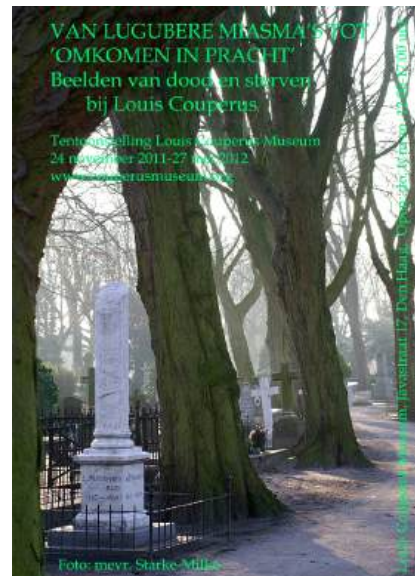
Beelden van dood en sterven bij Louis Couperus.

14 november 2011 - 27 mei 2012

Dood, moord en zelfmoord komen in veel boeken van Louis Couperus aan de orde. *Eline Vere* eindigt met de onopzettelijke zelfmoord van de titelheldin, *Noodlot* zelfs met een dubbele zelfmoord. In *Van oude mensen, de dingen, die voorbij gaan...* staat een passiemoord centraal. De decadente Romeinse keizer Heliogabalus uit *De berg van licht* droomt van sterven in schoonheid - helaas een ijdele droom.

Een begrafenis was van oudsher de Christelijke manier van afscheid nemen na de dood. In de loop van de negentiende eeuw werd het cremeren van lijken steeds meer gestimuleerd, niet in de laatste plaats op hygiënische gronden. Begraafplaatsen waren plekken vol 'miasma's', smetstoffen die lucht, grond en water in de omgeving aantastten. In literaire kringen kreeg het verbranden van lijken in de negentiende eeuw een romantisch tintje.

Affiche voor de expositie. Links de gebroken zuil op het graf van Couperus op kerkhof Oud eik en duinen, Den Haag

Op de expositie werden dood en sterven gevisualiseerd en geanalyseerd in de context van literatuur, kunst en cultuur van rond 1900: van naturalisme tot en met decadentisme. Dit had plaats aan de hand van schilderijen, prenten en illustraties uit het Haags Gemeentearchief en het

Haags Historisch Museum en artefacten uit uitvaartmuseum *Tot zover*. Niet vergeten werd de controverse rond de crematie van Couperus zelf. Ook Multatuli liet zich cremeren.

De tuinkamer in het Louis Couperus Museum. Rouwstoet in kleding uit het kostuumatelier van het Nationaal Toneel. Links aan de muur een schilderij van Marco Klomp

De tentoonstelling en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz, in samenwerking met Leo van den Akker.

34. LOUIS COUPERUS EN ISAAC ISRAELS

Isaac Israels in Den Haag en bij Louis Couperus

2 juni - 4 november 2012

Van 2 juni tot en met 23 september 2012 vond in Den Haag de manifestatie *Isaac Israels in Den Haag* plaats. Er waren tentoonstellingen, concerten en fietstochten die het Den Haag en Scheveningen van rond 1900 tot leven brachten. De exposities waren verspreid over vijf locaties: het Haags Historisch Museum, Panorama Mesdag, MuZee Scheveningen, het Louis Couperus Museum en het Haags Gemeente-archief. De werken waren veelal afkomstig uit particuliere verzamelingen.

Museum medewerker Frans van der Linden met voor zich de catalogus *Isaac Israels in Den Haag* van de hand van Willemien de Vlieger

Portretten van Fie Carelsen en Ermine Kleykamp naast relevante foto's en documentatie van en over Louis Couperus

Israels en Couperus hadden een aantal gemeenschappelijke kennissen, zoals de schilder en kunstcriticus Jan Veth en de kunstenaar Marius Bauer. De actrice Fie Carelsen stond samen met Couperus op de planken en de componist Alexander Voormolen was een groot liefhebber van het werk van de schrijver. De Canzone uit zijn hobo-concert werd de herkenningmelodie van de televisie-uitzending naar *De boeken der kleine zielen* in 1967. Portretten van al deze kunstenaars waren op de tentoonstelling te zien. De expositie werd aangevuld met Haagse stadsgezichten en sfeerbeelden van het Nederlands-Indië dat Couperus en Israels in 1921-22 allebei bereisden.

De tentoonstelling werd samengesteld door Willemien de Vlieger en Caroline de Westenholz.

35. 'TOEN IK EEN KLEINE JONGEN WAS...'

De prille jeugd van Louis Couperus in het Den Haag van rond 1863

11 november 2012 - 2 juni 2013

In 2013 was het 150 jaar geleden dat Louis Couperus geboren werd, aan de Haagse Mauritskade. Reden voor allerlei grote herdenkingen, waarvan een der eerste was: een tentoonstelling over de prille jeugd van de schrijver. De expositie had drie uitgangspunten: wat gebeurde er in Den Haag in die tijd, hoe was de familie Couperus daarbij betrokken, en vooral: hoe herinnert een schrijver zich zijn prille jeugd in die stad?

Baby Couperus met zijn kindermeid Carolien in de serre van het museum

In Couperus' geboortjaar was het precies vijftig jaar geleden dat het koninkrijk der Nederlanden werd gesticht. Ter herdenking van dit feit zou het monument op Plein 1813 worden opgericht. Een oom van Louis: George Gerard Couperus (1819-1876), was een van de drie vice-presidenten in de hoofdcommissie van de onthulling van het monument, die uiteindelijk plaatsvond op 17 november 1869. Op de tentoonstelling waren een maquette van het monument en prenten van de onthulling te zien.

Ook werd op de expositie aandacht besteed aan de persoon van Couperus' vader, John Ricus Couperus (1816-1902). Hij was in 1863 gepensioneerd raadsheer in het Hoog Gerechtshof en lid van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië. Daarnaast was het een muzisch man, die zijn jongste zoontje Louis op speelse wijze Latijn en Engels leerde. Hij schreef zijn memoires voor zijn kinderen en hij componeerde graag. Zo zijn er onder andere een *Rêverie d'un Grandpère* en een *Influenza Walse* van zijn hand bewaard gebleven.

Vertaling van *Les bons souvenirs d'un vieux père* door Frans van der Linden (2013)

De tentoonstelling en de bijbehorende publicatie: *John Ricus Couperus. Herinneringen van een oude vader* (uitgeverij Tiem, 2013) werden samengesteld door Frans van der Linden. Het 'tableau mort' in de serre van baby Couperus met zijn kindermeid Carolien werd opgesteld door Leo van den Akker.

36. 1913: LOUIS COUPERUS 50 JAAR!

9 juni - 3 november 2013

Voor zijn vijftigste verjaardag, op 10 juni 1913, ontving Couperus van vrienden en bewonderaars een groot, wit leren Album Amicorum met

gouden Art Nouveau opdruk. Het bevat visitekaartjes van al diegenen die hadden bijgedragen aan deze hommage. Dat waren beeldend kunstenaars, literatoren, acteurs, architecten en anderszins vooraanstaande leden van de Nederlandse samenleving van voor de Eerste Wereldoorlog.

Couperus naast de vitrine met het Liber Amicorum. Collectie Literatuurmuseum

De tentoonstelling werd samengesteld rond dit Album Amicorum. Hij bevatte voorbeelden van het werk van die kunstenaars, wier visitekaartjes in het album werden aangetroffen. Dit waren uit de aard der zaak de literatoren als Willem Kloos en Frans Netscher, maar ook schilders als Antoon Molkenboer, Theo van Hoytema en Jan Hoynck van Papendrecht, de acteurs Royaards en Verkade, de architect H.P. Berlage en componisten zoals Bernard Zweers en Henri Viotta. De expositie werd aangevuld met prenten van het Vredespaleis dat in 1913 werd voltooid en andere relevante beelden uit het Haags Gemeente-archief. Het resultaat was dus tevens een soort culturele doorsnee van het jaar 1913 in Nederland.

Twée theateraffiches van voorstellingen door Die Haghespelers onder leiding van Eduard Verkade (1913). Collectie Theaterinstituut Nederland

De tentoonstelling en bijbehorende catalogus werden samengesteld door gastconservator Menno Voskuil.

37. COUPERUS CULINAIR

Louis Couperus en de kunst van het eten

10 november 2013 - 17 mei 2014

Deze tentoonstelling was geïnspireerd door het pas verschenen kookboek van de hand van José Buschman, *Couperus CULINAIR* (uitgeverij Bas Lubberhuizen, 2013), met de lievelingsgerechten van Louis Couperus. Het boek is opgezet als een literair en culinair drieluik, in Den Haag, Indië en Italië. Deze onderwerpen werden op de tentoonstelling gevisualiseerd: chic eten in Den Haag rond 1900, de koloniale rijsttafel in Indië (en Den Haag) en mediterrane tafelen in Italië in die tijd. Tenslotte werd ook aandacht besteed aan 'le five o'clock tea', zoals die rond 1900 in de mode was. Couperus was een groot liefhebber van thee met 'brosse koekjes'.

Poster voor de tentoonstelling, gebaseerd op het kookboek van José Buschman

José Buschman werd tot haar publicatie geïnspireerd door de vondst van een kookboek van de bekende Italiaanse kok Pellegrino Artusi uit het bezit van Elisabeth Couperus-Baud (uit 1907, een elfde druk), *La Scienza in cucina e l'Arte di mangiar bene*, oftewel *De Wetenschap in de keuken en de Kunst van goed eten*. Zij heeft haar favoriete recepten in potlood achterin het boek genoteerd, met paginaverwijzingen. Hierdoor weten we met zekerheid wat de favoriete Italiaanse gerechten waren in huize Couperus. De auteur gebruikte beschrijvingen van menu's of maaltijden graag om zijn personages extra duidelijk te typeren.

In de serre was een tafel gedekt met het servies van de familie Couperus (uit ca. 1790). Collectie Louis Couperus Museum

De tentoonstelling werd samengesteld door José Buschman.

38. PSYCHE EN FIDESSA.

De sprookjes van Louis Couperus

24 mei - 2 november 2014

De tentoonstelling was gewijd aan de eerste twee sprookjes die Couperus schreef: *Psyche* en *Fidessa* (1898 en 1899).

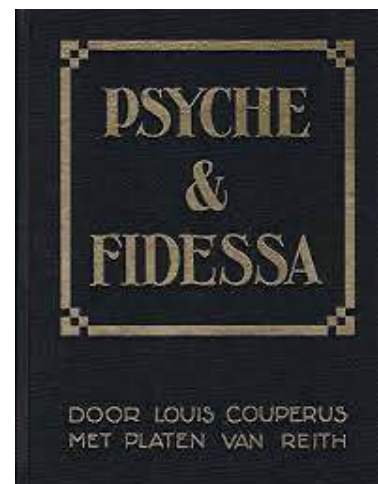
‘...tot den hemel rees omhoog de zilveren harp van louter manestrallen, en de nimfen zongen en dansten.’ *Fidessa*, p. 9. Bernard Reith, illustratie voor *Fidessa*, aquarel (1918). Collectie Rijksmuseum

Het schrijven van sprookjes was rond 1900 een ware rage. Het was een tijd waarin het onvoorwaardelijk geloof in de vooruitgang der wetenschap begon te wankelen. Men was van mening dat de wetenschap ‘het mysterie der dingen’ toch niet op kon lossen, omdat dit zich aan de waarneming onttrok. Het Sprookjes werden de geëigende methode om

dergelijke materie aan bod te laten komen zonder dat iemand daar aanstoot aan kon nemen.

Het verhaal van ‘Amor en Psyche’, afkomstig uit Apuleius *De gouden ezel* (2de eeuw) was zeer populair rond 1900. Er verschenen vele vertalingen van, en het inspireerde veel kunstenaars. In Nederland maakte Pier Pander een beeld van Psyche, K.P.C. de Bazel en Gustaaf van de Wall Perné illustreerden het verhaal. Couperus publiceerde in 1898 zijn novelle *Psyche*. Een jaar later verscheen *Fidessa*. Voor beide sprookjes is een reeks illustraties gemaakt door beeldend kunstenaar Bernard Reith (1894-1974). De tekeningen voor *Psyche* zijn in 1927 gepubliceerd, die voor *Fidessa* nooit. De expositie toonde een selectie van de tekeningen, die zelden of nooit eerder zijn tentoongesteld. De thema's werden in de context gezet van het werk van Couperus en van het denken rond 1900.

Ter gelegenheid van de expositie verscheen *Psyche en Fidessa* door Louis Couperus met platen van Reith, bezorgd door een neef van de tekenaar, Bernard Reith en diens zoon Maarten (privé-uitgave)

De tentoonstelling en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

39. 'WITTE NACHTEN.' CAREL DE NERÉE TOT BABBERICH, HENRI VAN BOOVEN EN LOUIS COUPERUS

9 november 2014 - 10 mei 2015

Deze tentoonstelling was gewijd aan de vriendschap tussen de kunstenaar Carel de Nerée tot Babberich (1880-1909) en de schrijver Henri van Booven (1877-1964), en hun wederzijdse band met Louis Couperus. *Witte nachten* was de titel van de debuutbundel van Van Booven (uit 1901).

Poster voor de tentoonstelling met het portret, door Carel de Nerée tot Babberich, van Henri van Booven als jonge priester. Pastel op doek (1900-1901), collectie Gerard van Wezel

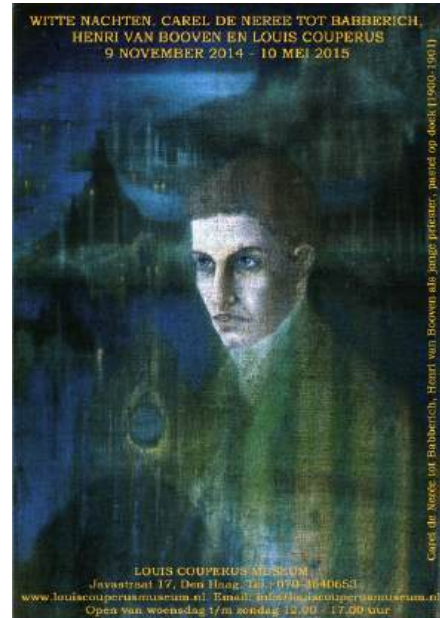
Rond 1900 was de schrijver Henri van Booven (1877-1964) goed bevriend met de kunstenaar Carel de Nerée tot Babberich (1880-1909). Laatstgenoemde werkte in de stijl van Jan Toorop en Aubrey Beardsley.

Van Booven werd het meest bekend om zijn roman *Tropenwee* (1904). Hij leerde het werk van Louis Couperus kennen via Carel de Nerée. Deze was idolaat van *Extaze*: 'Het mooiste, wat een der allermooiste Hollanders van de laatste tijd heeft kunnen geven,' schreef hij in een brief uit 1900. De roman inspireerde hem tot een reeks tekeningen die tot de fraaiste uit zijn oeuvre en wellicht uit de Nederlandse symbolistische kunst van rond 1900 behoren. Van Booven op zijn beurt werd een echte Couperuskenner. In 1933 publiceerde hij de eerste biografie van Louis Couperus.

Op de tentoonstelling waren de tekeningen voor *Extaze* voor het eerst sinds honderd jaar tezamen te zien. Zij werden aangevuld met andere, zelden geëxposeerde, werken van De Nerée uit particuliere collecties, alsmede boeken, foto's en brieven die licht wierpen op deze bijzondere vriendschap. Documenten uit het privéarchief van Henri van Booven werden voor het eerst aan het publiek getoond.

Het bij de tentoonstelling behorende boekje

De expositie was ingericht door gastconservator Sander Bink, tevens schrijver van *Carel de Nerée tot Babberich en Henri van Booven. Den Haag in het fin de siècle* (uitgeverij WBooks in samenwerking met het Louis Couperus Museum, 2014).

40. MESDAG, COUPERUS EN TIJDGENOTEN

16 mei - 27 september 2015

2015 werd het Mesdagjaar gevierd. Op 10 juli was het namelijk honderd jaar geleden dat schilder Hendrik Willem Mesdag (1831-1915) overleed. Verschillende Haagse instellingen, waaronder het Panorama Mesdag, de Collectie Mesdag, het Haags Gemeentearchief, Pulchri Studio en het RKD herdachten deze gebeurtenis.

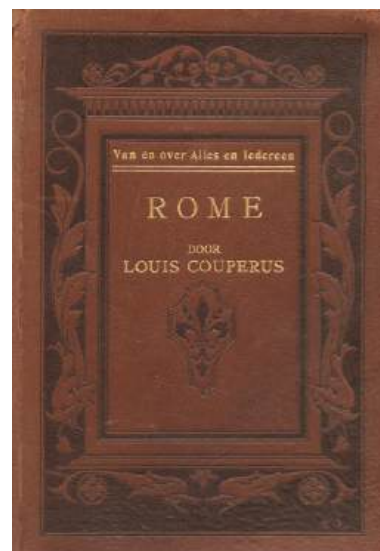
Fotoportret H.W. Mesdag op ongeveer 80-jarige leeftijd (ca 1911). Collectie Haags Gemeentearchief

Mesdag en Couperus leefden ieder in hun eigen wereld. Mesdag was de beroemde zeeschilder en grondlegger van de Haagse School, Couperus het grote literaire talent. Beiden hebben veel gereisd om impressies op te doen, naar bekende leermeesters in Brussel (Mesdag) of gewoon weg uit het benauwde Nederland (Couperus). Het is niet bekend of de kunstenaars elkaar ooit hebben ontmoet.

Mesdag verzamelde werken van onder andere Jozef Israëls, Matthijs en Willem Maris, Philip Zilcken, Marius Bauer, Jan Hoyneck van Papendrecht, Thérèse Schwartz en Jan Toorop. Couperus schreef over deze schilders na zijn bezoeken aan tentoonstellingen van Nederlandse kunst in twee feuilletons: 'Rome' (1911) en 'München' (1913), later gebundeld in *Van en over alles en iedereen*. Werken van deze schilders zijn nog steeds te bewonderen in de Mesdag Collectie.

De tentoonstelling bestond uit doeken, aquarellen en tekeningen van de genoemde schilders, met relevante teksten van Couperus. Ook werd aandacht geschonken aan het Den Haag van rond 1900.

Eerste druk *Van en over alles en iedereen*, deel I: *Rome I en II*. Amsterdam, L.J. Veen (1915). Bandontwerp: K. Sluyterman

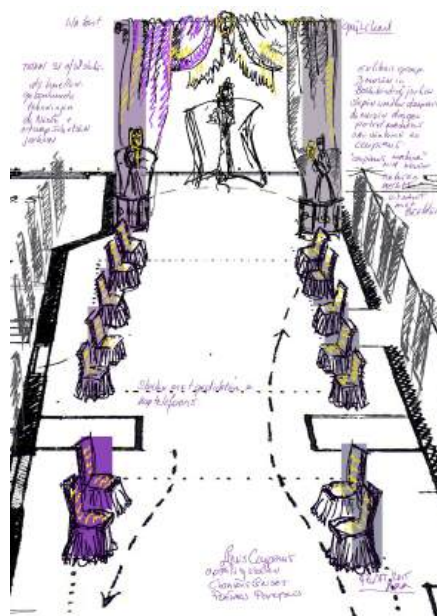
De tentoonstelling en de bijbehorende catalogus werden samengesteld door Willemien de Vlieger-Moll.

41. CHANSONS GRISES. CREATIES VAN PETER GEORGE D'ANGELINO TAP

7 oktober 2015 - 20 maart 2016

In de winter van 2015 was in het Louis Couperus Museum, het Panorama Mesdag en de Mesdag Collectie het project *Chansons grises* te zien. Ontwerper Peter George d'Angelino Tap verbeeldt literaire en auditieve inspiratie op persoonlijke wijze. In het werk van Couperus waren tegenhangers gezocht van de gedichten van Paul Verlaine in zijn *Chansons Grises*. De reeks gedichten van Louis Couperus, die museummedewerker Frans van der Linden samen met Peter George had uitgezocht, kreeg als titel *Poèmes pourpres* mee. Deze reeks werd vervolgens tot een liederencyclus verwerkt. Bezoekers konden deze via koptelefoons beluisteren in speciaal voor dit doel ontworpen stoelen, die waren geborduurd met de teksten van de gedichten van Couperus en Verlaine.

Ontwerp van Peter George d'Angelino Tap voor de expositie

Aan de muren hingen ontwerpen, geïnspireerd door de tekeningen van Carel de Nerée tot Babberich. In de serre stonden twee 'kleermakersbeelden' van Couperus en Verlaine zelf.

Panorama Mesdag vertoonde eenentwintig kleermakersbeelden, geïnspireerd op de kleuren van schilderijen van Mesdag en Van Gogh en de tekeningen van Carel de Nerée tot Babberich, alsmede een reeks van zeven wandkleden naar thema's van de gedichten van Louis Couperus. In de Mesdag Collectie waren vier tafels met speciaal ontworpen servies, bestek, tafel- en vloerkleden te bewonderen. De drie exposities vormden één geheel en moesten dan ook worden opgevat als een Gesamtkunstwerk.

Een bezoeker met koptelefoons in een van de stoelen met gedichten van Couperus

De tentoonstelling en bijbehorende catalogus werden samengesteld door Peter George d'Angelino Tap en zijn team.

42. VAN ZERO TOT KLEINE ZIELEN

Van 10 jaar Galerij Orez naar 20 jaar Museum

2 april - 6 november 2016

In 2016 vierde het Louis Couperus Museum zijn twintigjarig jubileum met een expositie over de geschiedenis van het pand Javastraat 17.

Van 1960 tot 1971 was hier de Internationale Galerij Orez gevestigd. Die was gespecialiseerd in de moderne kunst van die tijd. De galerie werd geleid door Leo Verboon en Albert Vogel, voordrachtskunstenaar en Couperusbiograaf. In 1972 kocht Vogel het huis Javastraat 17.

De nu wereldberoemde Yayoi Kusama baarde in 1965 al opzien in de galerie door haar 'seks-obsessies'. Het is nu moeilijk ons voor te stellen dat de boeken van Louis Couperus omstreeks 1900 even zedenloos gevonden

werden als de erotische kunst van Yayoi Kusama in de jaren '60 van de vorige eeuw.

Het kunststoffen beeld van Louis Couperus en drie poppen van de Infinity Polka Dot Room van Yayoi Kusama (uit 1967) in de achterkamer van het museum

De voorkamer was gewijd aan Louis Couperus, met nadruk op *De boeken der kleine zielen*. (1902-1903) In de achterkamer van het museum was een reconstructie van Orez te zien.

**In de voorkamer werd een video van de televisieserie van *De boeken der kleine zielen* (uit 1969) vertoond bij het schilderij *De jour van grootmama van Lowe* van Marie-Christine Huybrechts (olieverf op doek 1977).
Collectie Louis Couperus Museum**

De tentoonstelling werd samengesteld door Caroline de Westenholz, tevens auteur van *Hoger die drempel! Een geschiedenis van Internationale Galerij Orez (1960-1971; uitgeverij Lias, 2016)*, dat op de opening werd gepresenteerd.

43. SCHILDEREN MET WOORDEN.

Een nieuwe kijk op de poëzie van Couperus

13 november 2016 - 12 mei 2017

Gedurende een groot deel van zijn leven (om precies te zijn vijftwintig jaar) heeft Louis Couperus poëzie geschreven. In de expositie werd de dichtkunst van de Haagse schrijver gevisualiseerd door middel van schilderkunst en sculptuur waardoor de schrijver was geïnspireerd. De beeldende kunst heeft Couperus soms regelrecht tot voorbeeld gediend.

**Pier Pander, *Alba of Uchtend*, gips (1903).
Collectie Pier Pander Museum, Leeuwarden.
Het beeld staat op een sokkel van H.P.
Berlage uit de collectie van Kunstmuseum
Den Haag**

De expositie was gecentreerd rond vijf thema's uit Couperus' poëzie. Allereerst de figuur van Petrarca die hem de Laura-cyclus ingaf. Ten tweede de salonschilderkunst uit de negentiende eeuw en daarmee samenhangend gedichten waarin Couperus bijna letterlijk 'met woorden schildert'. Vervolgens het beeld *Alba* van de Friese beeldhouwer Pier Pander, dat Couperus in het gelijknamige sonnet bezong, en de wereld van de Arthurlegenden die hem zo boeide. Tenslotte de door Italië geïnspireerde gedichten. Ook de doorwerking van zijn poëzie in zijn proza kwam aan bod. Op de televisie monitor was een voordracht van zijn dichtkunst door acteur Joop Keesmaat te zien en te horen.

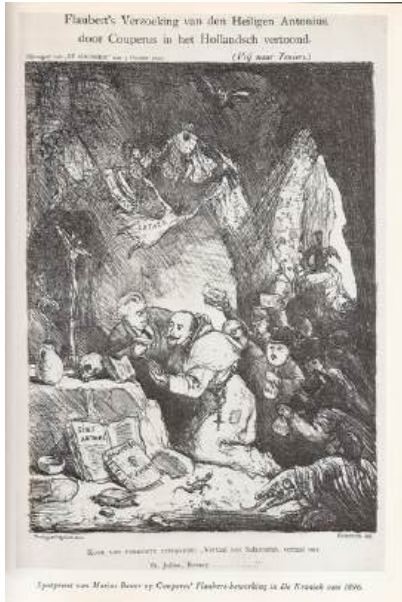

Een stripverhaal van de hand van Mees Arnzt, een student van de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten, voor de 'sonnettenroman' *Endymion*, (1903), speciaal vervaardigd voor de tentoonstelling

De expositie werd samengesteld door Frans van der Linden, tevens auteur van het boekje *O gouden, stralenshelle fantasie! Bloemlezing uit de poëzie van Louis Couperus* (in de Prominentreeks van Uitgeverij Tiem, 2015).

44. DE ORIËNT VERKEND. OP REIS MET LOUIS COUPERUS EN MARIUS BAUER

21 mei - 8 oktober 2017

Ter gelegenheid van de honderdvijftigste geboortedag van Marius Bauer organiseerde het Louis Couperus Museum een ontmoeting tussen de twee kunstenaars, die in werkelijkheid nooit heeft plaatsgehad.

Marius Bauer, 'Flaubert's Verzoeking van den Heiligen Antonius, door Couperus in het Hollandsch vertoond', lithografie. Bijvoegsel van *De Kroniek* 2, nr. 93 (4 oktober 1896). Collectie Literatuurmuseum

Marius Bauer (1867-1932) werd al in zijn eigen tijd gezien als een formidabel kunstenaar. Op zijn reizen door India, Egypte, Turkije, Rusland, Noord-Afrika en Palestina maakte hij vele schetsen en tekeningen, dikwijls thuis uitgewerkt tot oriëntaalse olieverfschilderijen, etsen en aquarellen. Drie keer bezocht Bauer Algerije, de laatste twee keren begin jaren twintig. Rond diezelfde tijd heeft Louis Couperus een half jaar rondgereisd in dat land. Hij schreef over de Franse kolonie eenentwintig reisbrieven die verschenen in de *Haagsche Post* (en later in boekvorm: in *Met Louis Couperus in Afrika*, 1922).

De achterkamer van het museum met prenten en schilderijen van Bauer. Couperus was gekleed in Oriëntaalse dracht

Op de tentoonstelling werden Couperus en Bauer op hun reizen gevolgd aan de hand van manuscripten, reisdocumenten en oude foto's, met schetsen, aquarellen en schilderijen van Marius Bauer. In de tuinkamer van het museum was een ware Oriëntaalse kamer ingericht.

De expositie werd samengesteld door José Buschman en Willemien de Vlieger-Moll. Bij de tentoonstelling verscheen het boek *Couperus in de Oriënt* van José Buschman (Uitgeverij Bas Lubberhuizen, 2017).

45. VAN MANUSCRIPT TOT APP

De promotie van het werk van Louis Couperus (1890-2017)

15 oktober 2017 - 13 mei 2018

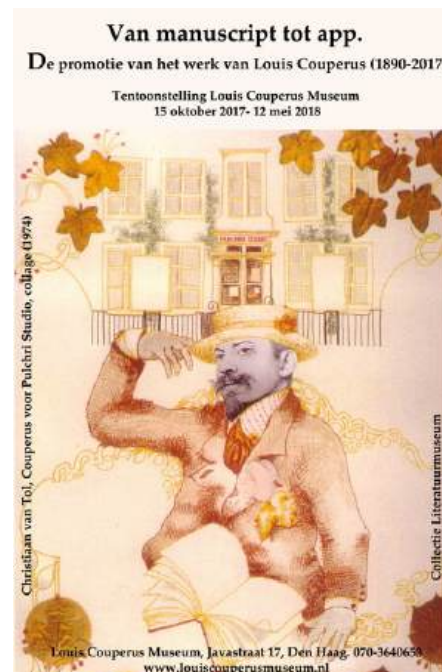

Deze expositie visualiseerde alle mogelijke vormen van promotie van het werk van de schrijver, van affiches voor boeken, vertalingen, lezingen en voordrachten tot audiovisueel materiaal zoals hoorspelen, interviews, toneelvoorstellingen, films en andere uitvoeringen naar het werk van de auteur, tot en met de in 2013 uitgebracht literaire wandel-‘app’. Alle boeken met opdrachten van Couperus uit de collectie Eekhof in het Literatuurmuseum waren te zien in de vitrine in de voorkamer van het museum.

Ter gelegenheid van het Boekenbal van 1974 werd het beeld van Eline Vere door Theo van de Nahmer (uit 1956) dat normaal gesproken aan de Groot Hertoginnelaan staat, tijdelijk aan het Lange Voorhout geplaatst, pal voor Pulchri Studio

De achterkamer was geheel gewijd aan de ‘decoraties’ voor het aan Couperus gewijde Boekenbal, die integraal bewaard worden in het Literatuurmuseum. Dit Boekenbal had bij hoge uitzondering plaats in Den Haag, in Pulchri Studio. De expositie liep vooruit op het Couperusjaar 2023, als de honderdjarige sterfdag van Louis Couperus wordt gevierd.

Affiche voor de tentoonstelling met Christiaan van Tol, *Couperus voor Pulchri Studio*, collage. Waterverf, krijt, foto en gedroogde bladeren. Decoratie voor het aan Louis Couperus gewijde Boekenbal in Pulchri Studio in 1974. Collectie Literatuurmuseum

De tentoonstelling en de begeleidende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

46. 'EEN SNELLER SCHRIK VAN SCHOONHEID...'

Louis Couperus en de beeldhouwkunst

20 mei - 14 oktober 2018

Deze tentoonstelling betrof enerzijds portretten en beeltenissen van Couperus zelf en naar zijn werk, en anderzijds beelden uit de klassieke oudheid die hij beschrijft in zijn boeken.

**Mathias en Nathalie, portretbuste van Louis Couperus. Beschilderd papier maché (1996).
Collectie Louis Couperus Museum**

Er bestaan verschillende portretsculpturen van Couperus, zoals de beelden in de Surinamestraat en aan het Lange Voorhout, maar ook minder bekende zoals de bustes van Theo Dobbelman, het Franse duo Mathias en Nathalie en de kop door Corrado Ruffino in Rome. Ook bestaan er verschillende beelden naar thema's of titelhelden uit Couperus' werk door beeldhouwers als Theo van der Nahmer, Tom Pucky, Wibbine van Roon en Jan Wolkers. Dit was te zien in de voorkamer van het museum.

Louis Couperus liet zich zijn leven lang inspireren door kunst en mythologie uit de oudheid, in boeken als *Reisimpressies* (1894), *Dionyzos* (1904), *De berg van licht* (1905-1906), *Herakles* (1913) en beschrijvingen van kunst als in *Uit blanke steden onder blauwe lucht* (1912/1913).

In de achterkamer van het museum werden beelden en foto's van antieke

sculpturen getoond. De houding ten opzichte van het kijken naar klassieke sculptuur veranderde in de loop van de 19de eeuw. De beelden werden gaandeweg steeds meer gezien als 'bezielde objecten' en maakten hun entree als personages in de literatuur, ook bij Couperus.

Links: maker onbekend, Antinoüs Capitolinus, marmeren miniatuurkopie van origineel uit ca.

130 uit de Villa Adriana, Tivoli. Origineel: collectie Capitoliijnse Musea, Rome. In het midden een Alinari foto van zijn minnaar, keizer Hadrianus (117-138). Collectie Louis Couperus Museum

De tentoonstelling en begeleidende catalogus werden samengesteld door Caroline de Westenholz.

47. IN DE BAN VAN JAPAN

Louis Couperus en Het snoer der ontferming

20 oktober 2018 - 19 mei 2019

Een expositie naar aanleiding van de rijk geïllustreerde heruitgave van het boek *Het snoer der ontferming van Louis Couperus*, verzorgd door Couperuskenner H.T.M. van Vliet.

Poster voor de tentoonstelling met het voorplat van het genoemde boek. Afgebeeld is: Yasuda Shôdô (1874-?), *Ono-no-Komachi bidt om regen* (1896). Collectie Arendie en Henk Herwig, Aerdenhout

In oktober 1921 reisde Louis Couperus met zijn vrouw voor een jaar als ‘speciaal correspondent’ van het weekblad de *Haagsche Post* door Nederlands-Indië en Japan. De resulterende reisbrieven werden na zijn dood in twee bundels uitgegeven: *Oostwaarts* (1923) en *Nippon* (1925). In de winter van 1922/23 schreef hij bovendien een reeks verhalen onder de titel *Het snoer der ontferming en Japansche legenden* (1924). Hiervoor liet hij zich onder andere inspireren door prenten van beroemde Japanse schilders als

Utamaro, Hiroshige, Motonobu en Hokusai. De expositie bevatte een keur aan Japanse prenten, gecentreerd rond vier the-ma's: de natuur, de Yoshiwara oftewel het Red Light District van het oude Tokyo, het noodlot en Japanse mythen en legenden.

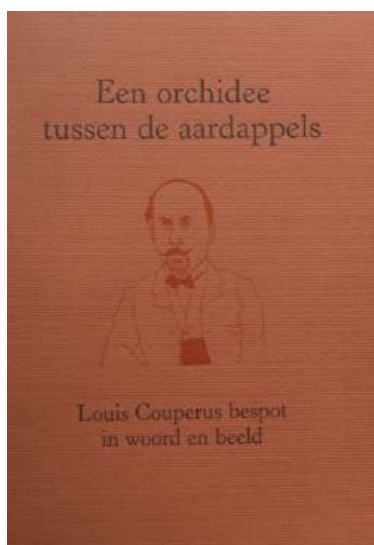
Achterkamer van het museum met een reeks Japanse prenten

De tentoonstelling werd samengesteld door H.T.M. van Vliet, samen met Caroline de Westenholz. *Het snoer der ontferming van Louis Couperus*, (uitgeverij van Oorschot, 2018), werd op de opening gepresenteerd.

48. 'EEN ORCHIDEE TUSSEN DE AARDAPPELS'.

Louis Couperus bespot in woord en beeld

25 mei - 20 oktober 2019

Een tentoonstelling naar aanleiding van de verschijning van het nieuwe boek van H.T.M. van Vliet: *Een orchidee tussen de aardappels. Louis Couperus bespot*.

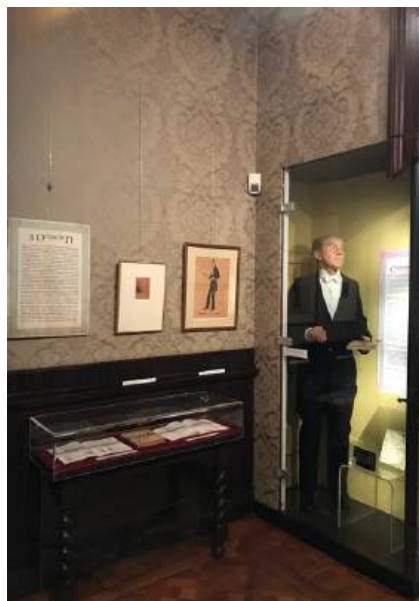
Het genoemde boek van H.T.M. van Vliet

Zijn leven lang heeft Louis Couperus in de schijnwerpers gestaan. Vanaf zijn eerste publieke optreden en zijn literaire debuut vormden zijn persoon en werk het mikpunt van spot, ironie, en scherpe kritiek in kranten- en tijdschriftartikelen. Daarnaast putten vooral zijn tegenstanders zich uit in het publiceren van karikaturen, spotverzen, schotschriften, lach-

wekkende en meestal verzonden anekdoten, grappig bedoelde aforismen, ironische en sarcastische persoonsbeschrijvingen, en parodieën. De expositie was thematisch geordend in vier delen: uiterlijk, karakter, optreden en parodieën.

In de spottende teksten en karikaturen speelt Couperus' uiterlijk een hoofdrol. Daarbij gaat het vooral om de vermeende vrou-weljkheid van de auteur, als prototype van de dandy en de Hagenaar. De voordrachten die hij vanaf 1915 door heel Nederland hield zorgden voor een ware explosie aan spot. Zijn kleding, zijn stem en de aankleding van het toneel waren dankbare onderwerpen voor zijn tegenstanders. In deze tijd verschenen ook de meeste parodieën op de man en zijn werk.

Couperus gekleed als voordrachtskunstenaar, in rok met witte das, was letterlijk 'in de kast geplaatst

De tentoonstelling werd samengesteld door H.T.M. van Vliet in samenwerking met Caroline de Westenholz. *Een orchidee tussen de aardappels. Louis Couperus bespot* (Carbolem Pers, Kalmthout, 2019), in twee delen, werd op de opening gepresenteerd.

49. DE BERG VAN LICHT VAN LOUIS COUPERUS

26 oktober 2019 - 17 mei 2020

De berg van licht (1905-1906) is een historische roman over het leven van de decadente Romeinse Keizer Helegabalus, die heerste van 218 tot 222. Hij wordt wel gezien als *de* verpersoonlijking van het verval van het Romeinse rijk. Posthuum werd hij beschuldigd van monsterlijke wreedheden, ontaardheid en heiligschennis. Hij zou een perverse gek zijn die zijn slachtoffers liet castreren en als eunuchs in zijn harem plaatste, zijn gasten tijdens orgiën deed stikken in een regen van rozen en pasgeboren baby's liet slachten om in hun ingewanden de toekomst te kunnen lezen. Zijn wreedheden, zijn exotische religie en zijn huwelijk met een wagenmenner zijn legendarisch geworden en komen in Couperus' boek uitgebreid aan bod. De roman werd dan ook als uiterst schokkend ervaren.

Vitrinekast met het beeldje van Antinoüs en twee tekeningen van René Gockinga voor *De berg van licht* (uit 1913 en 1914). Privécollectie en collectie Literatuurmuseum.

Orgie met wilde beesten, detail uit genoemde stripverhalen

Leven en regime van Helegabalus waren afgebeeld in een reeks stripverhalen onder de titel *La Dernière Prophétie* (2000), getekend door Gilles Chaillet. Sail-lante tekeningen waren uitvergroot en aan de muren gehangen. De sfeer van *De Berg van Licht* werd verder opgeroepen door middel van relatief onbekende tekeningen en schilderijen van fin de siècle-kunstenaars zoals René Gockinga, Gustave Adolf Mossa, de illustrator Auguste Leroux, Lawrence Alma-Tadema, en munten met portretten van de keizer en zijn familieleden.

De tentoonstelling werd samengesteld door gastconservator John Sillevis, in samenwerking met Caroline de Westenholz. Bij de expositie verscheen een tekst van haar hand.

50. METAMORFOZE

5 juni 2021 - 22 augustus 2021

Panorama van de expositie. Links: *War of Fame and Freedom* van de hand van Nart Alghabbach. Midden: *Geometrie door de tijden heen* van Diaa Abbasi. Rechts in de hoek: *De negentiende eeuwse flashback* van Rama Mukadam

Tijdens de Corona lockdown onderging het Louis Couperus Museum een metamorfose. Er werd een ventilatie-installatie aangelegd en het sanitair werd aangepast.

Toen het museum weer open mocht ging het project *Metamorfoze* van start. Hiervoor hadden leerlingen van de Johan de Witt Scholengroep uit Den Haag zich laten inspireren door het boek *Metamorfoze* van Couperus (1897; hij spelt de titel met een 'z') en op basis daarvan een kunstwerk gemaakt. Dit resulteerde in negen creatieve installaties.

Metamorfoze is een belangrijk boek in het leven van Couperus. Het gaat over een jonge schrijver die worstelt met zijn thema's, zijn stijl en met zijn leven. Het is een versluierd zelfportret. Zelf Couperus hij daarover: 'Ik kan veel geven van mijzelf in mijn metamorfoze, ik kan mijzelf afsplitsen in delen, die zich bezielen tot gehelen, maar helemaal geef ik me niet.'

De museumwinkel tegenover de ingang met het kunstwerk *Puwer* (een puberende meeuw) van de hand van Yasmin Anwar

Voor de artistieke vormgeving van de expositie waren verantwoordelijk: Josephine van de Mortel, directeur Louis Couperus Museum, en Henk Boelmans Kranenburg, directeur Toverlantaarnmuseum.

51. COUPERUS EN SPANJE

10 september 2021 - 22 mei 2022

In 1913 maakte Couperus met zijn vrouw een reis door Spanje. Hij berichtte er wekelijks over in korte verhalen in *Het Vaderland*, die twee jaar later werden gebundeld onder de titel *Spaans Toerisme*. Couperus was vooral onder de indruk van Granada en publiceerde in 1915 een historische roman over Abu Mohammed XII (Boabdil, ca. 1460-1533), de laatste Moorse heerser die zetelde in het Alhambra, met als titel: *De Ongelukkige*.

De voorkamer met aan de muur rechts in het midden de stad Avila bij nacht

De val van Granada in 1492 vormt het einde van 700 jaar Moorse beschaving en het begin van de Nieuwe Wereld. Couperus beschrijft de ondergang van Boabdil, 'de ongelukkige', met veel compassie. Het moment waarop deze vanaf een heuveltop terugkijkt nadat hij het Alhambra heeft moeten overdragen aan de Spaanse troepen onder leiding van Ferdinand en Isabella van Castilië is 'El Suspiro del Moro' (de zucht van de Moor) gaan heten. Boabdils moeder, Aysha, spreekt de beroemde woorden: 'Je huilt als een vrouw om dat wat je als man niet kon verdedigen.'

Impressie van de achterkamer

In de voorkamer van het museum waren beelden van de steden die Couperus bezocht op de muur geprojecteerd. De achterkamer was als het 15de eeuwse Alhambra ingericht. Op drie muren rondom speelde de film *Isabel* van de Spaanse zender TVE. Een stem droeg voor uit *De ongelukkige*. Een waar audiovisueel spektakel!

Voor de artistieke vormgeving van het project waren verantwoordelijk: Josephine van de Mortel, directeur Louis Couperus Museum, en Henk Boelmans Kranenburg, directeur Toverlantaarnmuseum.

52. COUPERUS EN DE STILLE KRACHT...

'Wij zijn idioot, hier, wij Westerlingen in dit land.'

4 juni 2022 - 8 januari 2023

Tentoonstelling over Couperus' 'Indische' roman, *De stille kracht* (1900), in het licht van de actuele opvattingen ten opzichte van het Nederlands koloniaal verleden.

Couperus was niet specifiek geïnteresseerd in politieke en maatschappelijke problemen. Dat neemt niet weg dat hij in *De stille kracht* enkele personages uitspraken in de mond legt die voor zijn doen hoogst ongewoon zijn. De meest frappante wordt uitgesproken door Frans van Helderer, die Nederlands-Indië beschrijft als '...een reusachtige maar uitgeputte kolonie, steeds uit Holland bestuurd met één idee: winstbejag'.

Studioportret van Pakoeboewono X, Soesoe-hoenan (sultan) van Surakarta en resident Willem de Vogel, ca 1897. Collectie Tropenmuseum, Amsterdam

De weerzin jegens de overmacht van het Nederlands gezag kon slechts worden geuit door middel van de geheimzinnige toverkunsten die vallen onder de noemer *guna-guna* (en die Couperus 'de stille kracht' noemt).

W.J.F. Imandt, waringin. Olieverf op doek (ca 1920). Collectie Tropenmuseum. Het omhakken van zo'n 'heilige boom' vormde de aanleiding tot een geheimzinnige stenenregen zoals beschreven in *De stille kracht*.

De expositie probeerde 'de geheimzinnige vijandschap van Javaanschen grond en sfeer, tegen de Nederlandschen veroveraar' zoals Couperus het noemde te visualiseren door middel van beeld, film, tropische regenwoudgeluiden, twee opgezette kalongs, een pop van een witte hadji en natuurlijk de vele drukken en vertalingen van *De stille kracht*.

De tentoonstelling werd samengesteld door Caroline de Westenholz en gastconservator Albert Kroezemann, tevens auteur van *Naar Indië's blauwe bergen. Op reis met Louis Couperus* (uitgeverij Lias, 2023).

53. LOUIS COUPERUS - NON-BINAIR AVANT LA LETTRE?

27 januari - 31 december 2023

Onder deze prikkelende titel vond in het herdenkingsjaar 2023, toen de honderdjarige sterfdag van Louis Couperus werd herdacht, de 53ste - en helaas tevens de laatste - expositie plaats in het Louis Couperus Museum.

Poster voor de expositie

De uitdrukking 'non-binair' verwees naar de diverse en inclusieve genderwereld van nu. Deze omvat een 'regenboog' van identiteiten, van hetero, homo, lesbisch, bi, pan tot queer. Verrassenderwijs sluit deze gedachtewereld geheel en al aan bij die van Couperus. In zijn werk komen personages voor die fluïde van identiteit zijn en tegenwoordig zonder meer onder het begrip 'queer' geschaard zouden kunnen worden. We hoeven alleen maar te denken aan Vincent uit *Eline Vere*, Bertie uit *Noodlot*, Paul uit *De boeken der kleine zielen*, Lot uit *Van oude mensen, de dingen, die voorbij gaan...* Lieden van een 'weifelende sekse' die in onze tijd niet zouden misstaan.

Vlnr: de Romeinse soldaat of manlijke man, de vrouwelijke dandy (aan de muur), een eigentijdse officier en in de vitrine, een femme fatale

De tentoonstelling, naar een idee van Josephine van de Mortel, bestond uit een zestal installaties die dit thema in Couperus' werk en leven uitdiepten. Dit behelsde Couperus' zelfpresentatie als verfijnd Hagenaar en dandy; zijn imago in de pers en de wereld om hem heen; zijn fascinatie voor de zelfkant van de samenleving rond 1900 en voor de klassieke oudheid; en de verschillende types mannen en vrouwen in zijn werk, zoals de militaire macho, de wat wekelijke dandy, de femme fragile en de femme fatale. Ook passeerde een aantal iconen van de 'queer' community van nu de revue.

De expositie werd vormgegeven door Josephine van de Mortel, directeur van het Louis Couperus Museum, en Henk Boelmans Kranenburg, directeur van het Toverlantaarnmuseum.